د ديبو دكي او دبهر دا ن حداي ده داسه

دا ميــــر حســــر و اوا دحاسىسان ىه ىاب حو حىرى افعاىسىان دامىر حســـروحاطر لمانحى ـاكار وارى ـ-ى ىار ىه كىرى حه هعـــه ـىلح ىحى و ىه ـى ىار حى هعه ـحراسان دلىدو (حى هعه‌وحب حىكمرحان احاردو ىىولى ر) لىوال ر

ىلكه درو ساســـه رىروىـــوحاوىداں ىوهىرى حى ـسمى ـ الدىں امىر محمو ىلحى‌دروى ىمس الدىں امىر حسرو دره ه ىعرى كسى دهعه ىال اور لمىه و حى حواحه احمداىدال حسىى لكولى و او ـ ه دامىر حسرو دمرسد (ىعىى ىطام ـ الدىں‌سلطاں الاولىا اىں احمدعرىوى) معىوى‌سلسله‌رسىدله كه معىوىں او طرىعب لـه‌اسمان حىه ـادب حمكى ىـــه راكور سىو ىو

امىر حسرو ـدى حـــاورى‌اسىاد ساعر او هعه هـــدى سىك ىسىب ا سىودوىكى‌دى‌حى‌دافعاىسىان‌ساعران ىى ـواصل كاىلى او عىدالله قارى ىــرر اىى ىورى د ډكراىا ں وو

له دعه ا له امىر حسرو ده دحىل احساس له محـــى او هم رموىردلو ىاىواوساعراىو ددرك له محى ددعه هىواد دهىر او ادب سره حسمى او معىوى‌اړىكى لرى

ىه افعاىسىان كسى دادب او ىه هىى محلصاں ساد دى حـــى ـامىر حسرو ىوىه او آىـــاردافعاىسىان او هىد دحلكـــو

١٩٢٩ ـ كسورس بەكال ١٩٣٥ دكلكسى به مطبعه كى حساب سوى) د

امىر حسرو دادبى ر وىـد حد ىدى مراحل دىعسىم لـه
حى ـ ـ له ىطر دد دىىحەكەىو سىعرى واىو دراىولولو
ـىسى علو مو لو سر صورىـمويدلى

وروسىه دكوحسوالى اوىوىحوالى ىل او حوالى مسح ،
ىحه حوالى دحوالى ىاى دروږ والى ىل ، روږ والى
ىهعه دروىد وروسى كلو بەىسحىصوو دد دحلورم سىعرى
وان راىو لو ىه د دروىدەدور ىا دحوالى وروسى
ىرحه روږ والى ىل اود روږوالى دور ى راسولى ده او
دى حاى حىحه ىى حى دروىداوو دورى دكو حىسوالى ىـه
ىمول ىلو و ىداسى حال كەحى دسىعر ىحه دىواىوىه لرى
به هىدى رىه كى دهعه اسعاروحىحه (دىو عمده ىىاى كدار ىه
حسب دهعه) دلفظى صىعب اواسىاـى اوىو آورى ىه موسىقى
لى مو حىرى ىدى كرى حكـەحى ىه دى حو ىاىو كى دهعو
ا رل امكان ىلرى

ددرى رىىلوى ساعرىلحىامىرحسرو لمر ركالىەحساب ٧٢
كاله روىد كرى دى

دا اورـ موده د دادب ىـەرده كړ لىكلو ساعـرى
ورىه اطاعب رسمى حارىبەسررسول عرفان ىا ىىدى
رسى ىه ارادب ، اسىادى ىحلو اولا و او كرسو حال ىه
ىوحه درلـودل دحـــداى اورحداى دمحلوق ىه حدمب كسى
ىره كړه

هعه سعر او ادب بەس كىداسى مالىار و حى داعـــرى
اسىر ىحمل ىى هم در لود ،او هىح كله ى س ر ورىه ىه
عـا پ كىىـوده او ىداىـب دهعەدحالىىه مصداق گرحىدلى
سى

سریزه

مبی او وسبی بمابی ـــو بماوړی بسب دی او لهدوسو
هوادو سر ـ افعاسســـــان دکلتوری روابطو دسلسلی بو
فر ان اسباد دی بو حکهدادباو بو هی مبان دلمابحمی دعه
محفل جوړول د عوهوادوسر ددوسبی داړیکو دساوړبادبار
کهور بولی

ـاحر سمرل سوی بابی مـو ـبموبی به بوکه حو حــــری
اب داسا بمس الدس امبرحسرو دسیف الدس امبـــــر
محمود بلحی روی دسربدـــیلباره ولیکی بر حو دورهـنگ
د حلصا بو ر حه راواړاوو حکه له بده مرعـــــــه دسعر
فر هـــنگ او بوهـــــی دبـړی دلوبابو اوـهعوی دسر گدسبو
ـآبارو به هکلهرموبردمعلومابو بسمکړ ما دباسف وړ ده

د ی حو بابو دوړاندی کولوحجه ممصد دامبر حسرو بو ی
سرپدونکی دهعه دری یوکــــهعور سوی کبابو بو به رابلل
دی حی افعاسسان دحمهوری دولب داطلاعابو او کلتوروزارب
له حوا ددی لوی بو مبالـــــیساعر اووهسړی دهعهدساعری
او سر سمی سړی هعــــــهدمرگ حجه سربدی دبا دوبی
به مناسب حاب سوی دی حی دعه دبا ـوبی عوبره ۱۳۵۳ ـ
ه س دکب به مناسب کسی (۱۹۷۵م مارح) دافعانستان به
مرکز کابل کی حی دساعـــــرد بلار وطن ی حوړه سوی ه

ددی بابو به بهبه کولو کسیدامبر حسرو دآبارو حجه ـــه
سر بیا دهعو آبارو حجه حیدد دحبل لبد حجه به سعر او
ادب بابـدی لیکـــل ســوی واسبفاده سوی ده دسبوعلمی
کبا بوبو به لړ کی حیدبادوبیوړ دی او د ی مقالی به حبی
کرسبو کی دهعی حجه اسیفادهسوی ده به انگلسی ربــــه
داسباد محمد و حید مـــــرزاکباب دی حی عبوان دی دامبر
حسرو روبد او دهعه آبــــار (رساله دلبدن بو بورسبی

هعه بوه او دامر حسرو به‌روند اللرو او رمانه نائدی دعمده نحعمفانو حاوند اسـا محمد و حند مرزا حنله عقنده داسی حرگندوی حی دد ىلاردنلح او سىدونكی و او دهعه سكه (كـس) به (فرسی) به‌او دفرسی به نلح به راعلی و ار دهعه حای حجه بی هند به‌سمر كری دی او حنله امـر حسرو به هند كی رىرند لسی‌دی

به دی لنهر كی موسـی ــه‌هحر ی قمر ی راو پی دی مكر ساعر سں كلو به مو دلمر ركال ورحو به‌اىهول سحولی ی

١ـ دکو حسوالی‌به برسكی‌حوانی نا ر سل گلبی بوری دساعری لو مهری نمره

امىر حسر و بـه ٦٥٦ ه(١٢٥٣م) سهه به بهاله كـی ر رىدلی ی داحای«اكره» ـه بردی نوه برحه و حی هعه‌به‌بی مومں نور‌نامومں آبادهم وىلی‌اوداحای (گنگ) رودبه‌لىری به‌دی

نلار بی چىر كلوبه دسلطان‌سمس الد ں المس به دربار كی حد ـ كاو او دسلطاں نا ه له محی (دسمس او سلطاں) لمـ هم وا حسـ به‌سىا‌نانو كی بی‌لوړمقام درلود

دی حوامرد او رړ ور سړی‌و دی‌به حنله‌به سعر او ادب ائدی به بو هند او عامی و(دعر الكمال) مقد می به دی رحوع وسی و لی بوهی اوهىر اررسـ بی نىراند او حمل روی بی سوونحی ــه‌ولىر

ـامىر حسرو مور (و لـ‌نار دلىلی او محموں مسوی كی ی دی‌مرلىی به‌ر حوع وسی) داد هعه حای دىو لوی ـواب عماد الملك‌لور و حی د«دراوـعرص » مقام بی در لـود د (سىا نا بو و رىر) دی سىمں‌او سحـا وں حـا ونـد وبوله

راں ی کاهل که کل بارلـاسب حارکس سوحىه صىد باريه'

د مس الدىں امر حسرو به ۷۲کاله عمر کی مور ـــو
مساسب او کال حی ی حانه‌سرسوی وی به سو موىدلی د
ـاسه صمىو به رموری ىکـــه‌عماد الملك (ددهلی ددربـــار
ــىا هىابو مىں) او حــىل‌بلار امر سىف الدىں محمود
لاحں به به برحه احسىىی و ـ بلار دامں محـــمد رازی
ـهمب اقلىم کلراز ابراهىم ارا سکو سعىىه الا و لىاء
او دآراد بلکرامی دحرانه عامره به سىهادب دىلىح اوسىدوىکی و
او دحىگىرىابو دحملی ححـــه حلاصون لىاره دحرا ساں به
هىد به ىللی و سمر قـــدی‌ـولب سا به ىذکرب السعرا
کی (وار روی او لطف علـــی‌آدر در اسکده) هعه ــلار
دماوراء النهر کسں بولی

د (ىدکر مىحانه) حاوىد مـلاعىدالىىی مروىى (۲۸ ۱ه ق)
دهعه کىاب به حواله حی اوسی‌ی حولـ به ىرىی د (دمحرں
الاحىار) به ىامه وا ی حی امىرحسرو ر رىدىه ده دــــلار
دمهاحرب به وروسىه حـــــی‌دسمال ححه عور ىىد به ىللو
دکابل به در کی واقع سو ی‌ده

امر حسرو ـــه حىلــــهـ (به ســهر) به معىىر حطـــی
سىحه کی و روسىه دهعــــه‌دا وىی ححه و ىلی دی

« هىىب مرا مولدو ما وای‌ووطں» (سىىهرسوم) د (ىدکر
مىحانه) بوری ىکىی دىا دویی‌او دقىول وړ دی دی لىکـــی
حی دساعر ىلار امر محمـــو د (مرسی) دىرحو به دىلـــح
ولاىب به راعلی به (ســــاں‌حارك) او سىی (سـىک حارك)
کی ی اسىوگىه عوره کړه

او دهعه حای ححه بی کوح‌وکړ او به عور ىىد کی مىسىه
سو او دحىگىر حاں دحملـــی‌ححه وروسىه ىىا هىد به لاړ

ر عمه امىر حسرو ىفردوسى‌داسعارو حححه حى ىه(٦١٧ﻫ)
کال کى مړ ى او سىاىى حى‌ىه (٥٩٥ ﻫ) مړدى او دحىلى
رماىى همام ىىرىرى حححه‌حى‌ىه(٧١٤ﻫ) کال کى مړ دى هـم
ا دوروىه کړى د ى سره‌سر امىر حسرو دلىکىو حححه
اسى سىکارى حى ىه عرلو کى‌دسعدى ىه مىىوى کى دىطامى
ار ىه قصىدو کى رضى‌ا لدىن‌ىسىاىورى ىه (کال٥٩٨ ﻫ)
کى ړ او کمال الد ىن اسمعىل‌اصفهاىى حححه ىه موعطو اوحکم
کى‌دسىاىى او حاقاىى سرودى
اىول ه مر که وروسىه دده‌ىه اسعارو کى سىکار کىرى
ىرى اىب ىه اريح کى هىحا اقدرىب ىدى ىىدا کړى حى ىىا
ىول ىاىىراىب ىه حىلو اسعاروکى و لرلى سى
امىر حسرو سعر د حواىىودري ژبی‌ساعرانو دسوسعرونو
حموعه ده
ه دو لىس کلىى کـــى دده‌سعروىه حواحه اسدالدىن حى
ـ اسىا و حوس کړل
حراحه اسد الدىن ا(سعدالدىن ىا علاوالدىن) لکه حرىګه
حى ىه حطى ىىحو کى راعلى ادىب او حطاط و او ىه ســـر
لوړى‌ىىر ىى حىل ساګـــردلوىاىو ىه محلىىو ىو کى‌دادىب
حاوىدار ىه معرفى کاو
امىر حسرو دلمړى‌دىوان‌ىه‌سر ر «ىحمه الصعر» کـــى
حکاىب کوى حى ىوه ورح دده‌اسىاد حواحه اسد الدىن ىـى
حواحه اصىل ىه د وه لىـــك‌دلىکلو لىاره راو عوىىب هعـه
حاى کى حواحه عز الدىن هـم‌حاضر و اوداسعارى ىوکىاىىى
ه لاس کى و حواحه اســدالدىن ورىه وونل داد اسعارو
کىاىب دى کوحىى ىه ورکه رحو ىى و لولى کوحىى‌هعه
ىه ىىه قصاحىب سره ولوسىب حواحه اسد الدىن وونل رما

ی کنله ـامیر خسرو بور بەبوی بوهە کوربی کی د ورل سوی‌وەحی ادب اوهبر بەحلابەو او امیر خسرو دحیلی مور بالیە بە حیلە روربە کی سبا ی‌او دهعی بە حدمت کی ی حان سر لوړی گابە

امیر خسرو بە اوو کلنـــی‌کی دپلار سیم بابی سو ـهعە روربە مور او بیکە بە عــــابړ در لوده بە (٦٥٨هـ) کال کی هلی بە بحب بابدی باصـــــرالدین محموددرکی الدین فرور سا روی باسب و حی بـومهربان اوقمبر سړی و سـه سعر او سە حظ ی حوس و دید بە اوسامابە بی بە درلود در بە وحب کی عیاب الدیـن بلبن (الغ قـلغ حان) پول‌ملك دحارو وا کدار و ردی بوری‌حی باصر الدین له مرگـــه وروسـه بە (٦٦٤هـ) کال کی‌بلبن عیاب الدین د ډهلی بـــه بحب کسیناسب دا سـا حا هبب حاوید و عظمت دیدبە او سا ما ه بی ډېره حوسو لەهم ردی بوری حی دسبسیان سهلوابان بە بی بە مخ کـــــی‌دلوحو بورو سر روان و

امیر خسرو دکوحبوالـــی‌دوحه حجە دسعر سر مســه در لود داسی بە بطررسبری‌حی دبطامی گنجوی (د۲ ٦ بە حدو و کی موفی) ډیر اسعارو‌بلی او بە باد کړی دی بدی وحب کی دسعدی ســـــرازی(مولد ٦ بر٦١٥ هـ) عرلی حی داسبا دابو او دادساپو اودسعر رد کووبکو لاس بەلاس گرحمد او داسی سکاری‌حی‌امیر خسرو هعە حوساوه لکه حی دهعە بابیر ـدە بەلومړ‌سو‌اسعارو کی سکاره دی امیر خسرو حاقابی اسعار حـــی(بە کال ٥٩٥ هـ) کی مړ او کمال الدین اسماعیل اصفهابی‌حی بە کال (٥٩٥هـ)او دظهیر الدین فار بابی حی بە کــال(٥٩٨هـ) کی مړدی هم‌لوسیلی رو لکه څر گه بی حی دهعە بادوبە هم کړی دە وروسـه

درحیده حو جسم مسب تو بار کند
ازروی تو گل ز بحس آ عا ز کند

اح الدین زاهد حی دامیر خسرو دمحلصو دوستانو حخه وبل بی د به دا اصرار کاوه حی حمل داسعارو بابی زاټولی کړی او دهغو ټولو حخه سودیوان حوړ کړی امیرخسرو دحپل دوسب دی غوښتنی اوښوټی ته غوږ وښو او عملی ی تری وکړ (که نه تو سابی دده اسعار نه هم هغوږ گوټو با استعداد ساعرا نودسعرو نو نه سان حی درمانی ته اوړدی کی ویل سوی و حو نه وولیکل سوی با حو لیکل سوی اوورلـ سوی و دمنحه تله او مور نه نه رسیدل)

نه سل کلنی کی بی پیداکړ،حی دد داسعارو دمحموعـــی نه تو کتاب حوړ سوی دی (سا ی دسعدی نه نبروی.) تو وبی غوښتل حی حپل لمړ بی کتاب دکوحسوالـــی ددو ری ددیوان نه سکل حوړ کړی اوداکاربی وکړ اوبوم بی (تحفه الصغر) کښښود او نه هغه کی ی د١٦ کلنی نه تر ١٩ کلنـــی بوری حپل اسعار راټول کړل (علمی نحقیقات داسی حـــی حینی دهغه نه وروسته اسعار بی هم نه همدی لمړ بی دیوان کی حای کړی دی)

نه دی حای کی د (تحفـــه الصغر) نه دیموبی نه توگه بوه عزل راوړو برحو لوستو نکی دهغه له محی نه لمړ نو اسعارو دهغه حکم وکړی

سمع فلک بر ا مدناآسیی زبانه
ساقی با مسلما ن در می معــانه
کسسی من زوان کی، ما ناکنار نام
دریای غم ندارد حون هیح حاکرانه
ی ، بی که از رح حود سهوس کی که باری

سا گر- سعر هم وا ی او دی نه ـمسو دی حی امتحان ورگری
حواحه عر الد ں حی ندی باندی باور نه ـر لود حود نعس له محی
ی وو ل ر حلور ر ووانه حی نه هعی کی وسسه حرگی
هگی حمکی او عه سی بومونه بو ل ر ا سی کو حسی فلـم
واحسس اوه حه حبه ورو سسه ی داسعر ووا ی

هر موی که دردو زلـف آن صنم اسـت
صد نصه عسر بی بران موی صنم اسـت
حون سر مدان راسـت لس را ز برا
حون حر د ه ـ بداس ممان سکم اسـت

دی سعر نه اور بدلو حاصر س بول نه نعحب کـی سول او
اسا بی ئور سر لـــوری او حرساله سو بوسسه بی بری
وکر بوم دی حه ی د وو بل حسرو ـ بلار بوم دی حه دی
و ی و بل مر حوم امـــرسسف الدں سلطانی سمسی
و بی و بل حی سا تحلص هـم سلطانی ی (حو نه او له کی
عمداسی و)

امیر حسرو اگر که عربی زنه عربی سعر صرف او نحو
رد کره مگر بل بی دا اعبراف کاو حی ی د سعر ورن او نحر
نه علمی بوکه نه بربی (بلکه د ساعری دقدرت له محی هعـــه
سسحصوی) وا ی کله حــــی بی دعلو مو بحصیل کاوه ـــه
دهن کی نه بی فافیه حوړوله

لکی حی ی ساړس کلی واو هعه وحب کی نه هر حـــا
دکمال اصفهانی سعر حوساوه بدی وحت کی مفتی مسعر الدں
عرنمی هم ووندی و نو امیر حسرو داسـت دکمال اصفهانی
نه سروی ووانه او مفتی نه بی وړکړ او هعه ډېر حوس کړ

دیره روی) هم دبلار حجه نپ‌هلمه را علي و دی عس و
بوس به محلس کسی د هعه‌وحب دوه لوبو ادسا سو
سمس الدس دسر ، او قاصی‌اسر حی (دواړه د امیر حسرو
سه دوسسان وو) هم سدی‌محلس کسی حاضر وو امسر
حسرو حسل اسعار وویل اویو لو حوس کړل او سسهر اد
بعرا حان حی (هلمه میلمه وو) هعه به بی بوه کاسه دسسسو
ررو سکی بحسس ور کړی امسر حسرو لبکی حه حان به
مراح کی ډېر عمور و ، سه‌وحولی کسی بی د روربد لسو
آثار سکار سول او د هعسی‌سبی به وروسسه امسر حسرو
به بی به حسل کور کی لاره ورنکړ امسر حسرو وو ربد حه
د کیسلو حان بل صرر وروبه‌رسری بو‌سامانی‌دحصار به
لور(حه‌به ملسان‌کی وو) روا ن‌سو اودسسهراد بعراحان‌حدمب
به حی (حسل بلار به امر سه‌هعه حای کسی دحسگسر بابو د
احلا قو د حملی له باره سسرو) ورعی

وه بله سسه حه دامسسرحسرو به‌روبد کی دبوی حادبی
سسب وگر حسده هعه د هندبه حسح بلو کسی د بسگسا ل
والی حه به لکسهو بی کی و داسسقلال سرع بور به کړ او
حان بی دعوب الدس به بامسه‌وباله

(٦٧٦ هـ) سلطان به حمله دهعه د عور باوه ولو له باره د
لسکر سره ورعی او سسهرا ده‌بعرا حان بی هم له سا مانسی
حجه را وعوسسب

٢٦ کلن حوان امسر حسرود سسهراده بعرا حان سره سسو
حای د بسگال به لور وحو حبدهعه د هعه سسر اودبسگال داوبو
حجه به سسحبی سر دسر بدلوقصه کوی

سسلطان طعرل به بی مانسی‌ور کړه او به حسگ کسی مړ
سو باحا د هعه به حای حسل‌روی بعراحان دبسگال دوالی به

نکه مخلاص باسم ار محتسب ر مانه

رو ا روږم نیرون دستم نګردن نو

نو سجود صبوحی مې بنهیس ر مانه

ای مه غلام حسب حون د رحمار باسی

بی روی خواب سسه به موی کرده شانه

مطرب برود حود رن دستی بار باران

وس رهد حسك مارا، نرکن نیك برانه

هان در حسس بساطی بك رقص عا سعا به

د سعدی د (طیبات) د برخې دا مسهوره غزل مور ته راسی

حه امیر حسرو د ههه حححه سروی کړی د

او سعدی ههه وحب روږوالی به به ورسیدلی

بر مې رند ر مسرق سمع فلك ربانه

ای ساقی صبوحی ر د می سسا به

امیر حسرو به حمله ویلی وو

حلد سحم دارد سسرار سراری [1]

۲- دخوانی سل او مسح ،ن درس کلسی پوری د غزل ویلو حوس

امیر حسرو د(غرب الکمال) په دیبا حه کښی لیکلی حې دی سل کلن و حې بیکه بسې عماد الملك به(نو سلو د بارلس کلنی کی) مړ سو امیر حسرو د حان معظم کسسلو حا ن بیا (کسسلی حان) مسهور سه (ححححو) ددواړو (حسمو نه بس) حه د ډهلی د اعیانسو او د سلطان ورار و ور بردی سو او دوه کاله د ههه ساعر او ندیم وو لکه حو نګه حه د ههه سه سانسه کسی نی (قصیدی ویلی دی) او لیکی حې د حان معظم به کور کسی د ساز محلس حوړوو (البته د قمر ور مې سلطان به سې) حه به ههه کی کوحنی سهزاده بغرا حان (د حان معظم

(مصحف دار) او حسن ــــی(نواب دار) وو او دادوه عنوانه
د فمر او دیوان دحارو داحراکو ونکو نو مو نه و

دی اقامت حلور کاله دوا م وکړ امیر حسرو دسلطانزاده
محمد قاآن نه رکاب کی ــه هماعه حار کی او دسحاب نه
لور سفر ونه وکړل ـــــدی مسافر نو نو او کر حندا کی
هغه اثار نان حی نه کلاگانو کی مسسه و او د هند سلطنت
ی دوحب واکمنو دحملی حجه حی (نردی وحمه نو ری نه وو
مسلمان سوی) سانه ولندل اود هغوی سر ی حبری وکړی

هغه حا حی گمان له محی سعدی سیراری او امیر حسرو
ملاقات ممکن گڼلی دی (دحامی هر وی دولت سا نمر فندی
اولطف علی ادر نه آتسکـــده)اود حواهر الانوار حا و ــــد
سانی دا ملاقات ندی و حـــــبکسی وسی حی ندی صورت
کسی نه د سعدی عمر داو ناکلو نه سا و حوا کی وو حو
حرنگه حی اسناد وحید مرزادحیلی تاریخی حبرنی وروسته
لیکلی ددی ملاقات وا قع کید ل تاریخی صحت نلر ی امیر
حسرو نه پول روند کسی دسعدی سـاتیه کړ ند س ددی
حی هغه وړی مسی هم لیکلی دی حو هیخ کله ی دا ــــدی
لیکلی حی ده دسعدی سر هلیدلی دی

د ٦٨٣ هـ کال نه وروسـتی کسی دحنگیز احلا فو له حوا
ـحراسان له طر فه سا نه هندحمله وسو (دوی دسمنی سړی
نه نه احرا نلح ندحسان نا ـ عنس عور هری نا معان
عرنس او کابل نی نه لاس کی در لودل) دلاهور او نو نه نردی
(راوی رود) نل سو ـــــه لومړی سر کی دناتارو سـانانو
نری ونه موند حو ـ نوناحانی صا م اوستی لهمحی سلطان
راد محمد قاآن سـهید سو امیر حسرو حی د سهرا د
ر کاب کی وو ددسمن نه لاس کسی ندی سو لاری نرمرله

بوکه به لکبهو ی کی ویاکه بدی بوکه امبر حسرو دبعرا
خان به حصور کسبی حووحبه به بیگال کسبی او سبد دهعه
باران ملک سمس الدین دبیراوقاصی البر دا اصرار کاو حه
به بیگال کسبی د هعه سـرهبابی سبی

حو لکه حنگه حه (امیـــرحسرو به حمله لبکی) دعربرابو
خدای د هعه کر ران سولی ورحصب واحسیب او ډهلی ته
لاړ بو دی عربرابو حبحه ددهمور (ولب بار) و حه عما د
الملک لور و او د هعـی دوهورویه هم دامیر حسرو لـــه
آبارو حبحه سربوحه مسروروربی حه د بلار نه خای باسب و
او عرالدین علیساه بو مبده اوبل بی امبر حسام الدین قبلع
مبارلـ حی هعی کو حـــیورور وو او به سبا بار کسبی
د مقام خاوبد وو

د امبر حسرو له آبارو حبحه‌مو سدا بکېږل حی بدی ٢٦ ـ
٢٧ کلبی کسبی د سحه باسحی‌او کو حسان در لو ل با به
حی ـ هعوی لری والی به هم‌دده گر ران‌سو لی و ا دعربرابو
(وصال) ډیر دوام ونکړ ، حکه‌امبر حسرو دمسر سبهرا د
محمد قا آن حدمب به ملبان ه‌لاړ سلطان عیاب الدین بلبن
حبل ولیعد محمد قا آن بی‌ملبان ه ولیر ر حو حا رو
واکی به لاس کسبی وسبی او باحا هی حبگبر با بو د
احلاقو حبحه ور عوری

به ملبان کسبی د سبهرا محمد قا آن به مح کی ساعران
او ادیبان ډ ر وو

محمد قا آن د دری اسعا رو بو د حبگ رساله حی سل رر
سعر بی در لودل لر لـــه‌بحم الدین حسن سحری ساعر
حه بوم بی معمو لا سحری‌لیکل سوی ـی او امیرحسرو
ار او دوسب وو هعه هم هلبه‌وو حسرو د سلطبا بـــراد

با خار رفــه‌اند ره آنکه رسیده انــد
وان خان کسان که در غم مالسب خاسان
خان اده اندو بار حا کی حرید اند
حسرو مگوی بد که درس گسد از صدا
حلو آنجه گفته اند هما را سیده اند
ما وعسق بار اگر در قبله‌و در مکد
عاسقان دوست را با کفر وایمان کار نیست
یکقدم برحان خودنه یکقدم‌بردو جهان
رین نکو بر رهروان عشق را رفتار نیست

۳ـ نجه‌حوانی پرتخلویستت‌گلنی دمسوی لیکلو سل

د سلطان زاده محمد ها آن‌مړینه ، دسلطان غیاث الدین بلبن د ډېر گرم ست وگرځیده‌بوحرنگه حی دی ډیــر رو په او د اساوو کالو و د سهیدمحمد قاآن روی بعنی حــــل لمسی بی بحان ولیعهد و گرځاو (یداسی حال کی حی دد بل روی د بنگال والی بغرا خان‌هم و حو د هغه ححه دساویره سلوك له کبله حوا بدی سوی‌واو وی نه غو ښتل حی هغــه حپل ولیعهد وباکی) نه ۶۸۵ هکال کی سلطان مړ سو ملك الامرا حی دســاحـــا ســه درباړکسی بی قدرت دړ لود دباحا دوصیت بی حه بر وا ونکړ اودبغـــرا خان روی کیقبا د بــی دډهلی نه تخت کســـبنا و ه، کیقباد ۱۸ کلن او عیاش حوان و د ده نه وخت کسی باوړه‌حلکو د ډهلی نه دربار کسی بی لار و موندله او علته بــی‌وکړله بدی وخت کسی امیر حسرو د حلو عزیزانو دلیدلوله‌بار ډهلی او ببیا لی بــــه رسیدلی و او سلطان هــغه‌حپل دربار نه وغوښت ، حو هغه خان بر کړ او اوره بــی‌حالی کړه او د ملك احسار

کسـى حـى دو حـب واكموسا ـو نكـى د ى سـد ى روان كـړ ى و داسعمـارسانو نكى دلمر دسدندوړانگو او د ډرى سدى دلاسه ډ ر نه‌عداب وو او كله ى حى او نه ومسدلى نو ډرى وحسلى نوحاى نه حاى مړ سو امـر حسرو سره ددى حى ډر برى‌وو حو اونه بى ونه حسلى او وارى حلى سوندى بى لندى‌كړى ، او د هعه حاى حححـه وسسد (حى دا كسسه ـى‌وروسسه نا دحصر حانى ـه مسوى كسى را وړى ده) امرحسرو حى دمرگه نح سوى وو نو دحلو عرىرانو لندلودناره دهلى او نهالى نه لاړ حى دا دكوسى ورحى نه بى دحل دوهم دىوان د رانو لو له نار عسمب گهلى وى ، لكـه‌حرنگه حى نه ٦٨٣ ه نا ٦٨٤ ه كال كسى نعى ـه (٣١) كلنى كسى حل دىوان دوسط طناب نه نامه پول كړ دادى‌د هعه دىوان ححه حى د ساحى سرىرى حمد، نعب او دقصىدو در لودونكى دى حـو نسه دنو سعر ححه حوسىو ، ر حو دده حوانى د دى وحب دانه سسو سكارندوى وگرحى‌او داسى درلـ كىرى حى دهعه عقاند لكه دىړى دنو هـو اوسسس زرو نه سان وو

اهل حرد كه ار همه عالم برىد اند
داىدحرد كه ار حه نكىح آرمىده اند
داىسد گان كه وقب حهان‌حوس ىدىد اند
حوس وقىسان‌كه گوسه عرلب گر ىده اند
ر ر حهان حماره همب ـكه كاهلىد
آن نحسسان كه‌سدوره وطو بى حر ىده انـد
حان سر ىسسب نا د گران‌اس گروه را
كر نهرعرم عا لم وحدب حر ىده اند
نا رقىه ، ره روىده نحا بى‌نمىر سىد

حجه نظم جوړ کړی امــــر خسرو ا عو سسه به خوسالی سر ومله

کیمناد دیولی (عباسی سر) ر نا سوا خوان اوا ب دوست و بو حرنگه چی امیر خسرو حه وحمه را ندی خوا هم به نظر کسی ر لود چی د هرهعه سی به نار کسی حـــی سه وی (د محمع الا وصا ف) به نامه کتاب ولیکی ــو ا وحب بی عسمب رگاپه بر حود (بلار او روی د بسی ا و روعی مسوی او هر سه سی ه نار کسی صسف وکړی) نعنی داسی بو نصسف حــو ړ کړی چی واړه مطلبو به ـــه کی سامل وی بو همدا وحه و چی به کال ٦٨٨ ه عـــی به ٣٦ کلمی کی بی ـاسی بوکتاب حی ډېر د نظر حاوندان ی ساهکار کی د (قـــرا ن السعد ین) به نامه تالیف کړ چی دادی هعه سعر حو سوبه چی لار او روی ار مسح د روعی او نحلا کندو ه نار کی ونل سوری ی لنه را نقلوو

لب دگر آور تا عو س نیک

هـــر دو نمودند رما ــــی ر نک

ار ن ری کــه نحـــو س آمدند

همد گر ارعـــا ر ـــه نس آمـــد ند

کفت نسر نا ند ر اســـلسرور

حای بو من نند قر مان بد ر

نار ندر گفت که ا ن طل مسـو

کا رسر افسر ر ناید ــــد ر

لکه چی لیدل کیری امـــر خسرو ندی مسوی کســـی د استاد (گنجه) پیروی کړی او دا سعرونه د نظامـــی د (محزن الا سرار) سو به مور ه را به ادوی او امیر خسرو دنظامی د پیروی به سر لوړی اظهار کوی

الدس علي دا ىملـ روى ملقب بهحانم حان در نار به ورعى ا و
هعه ندى وحب كسى (ســـرحاندارو)

كله حى نعرا حان به نىگا لكسى د حىل نلار د مرگه او د
هعه بهحاى ناندى ـحىل حوان نى نحرىى او عىاس روى ـــه
حب كسىنا سىلو حىحه حىـرسو حر نكه حى حا ن دـــلار
د نحب وارب گاىه نودحىلروىد مقاىلى له ناره روان سو

دـــلار لسكر د نىگال او روى لسكر د ډهلى به دمقاىلى
له نار روان سول

دواړ لسكرى د (گىها گره)حى د (گىگ رود معاون دى)
به عاړه سر محا مخ سول حو نلار او روى د حىگ كولو
بهډډه وكړه اوداسى رو عـــهنى وكړ حى روى به به ډهلى
كسى او نلار به مسىملة نوگه به نىگال كسى ناحا ناں وى
سمس الدس دىىر حى دىعراحان لـگرى و ىدى روعه گى ى
به رپه نورى گىور كو سىسوكړ امىر حسرو دحانمحان
به ملگر سا د ډهلى دىىنا ا نو به حمله كسى و به ډيـــر
حو سالى سره

حىل حواره دوسىاں اوادساں ملك سمس الدىن د ىىر او
قاصى اىىر حى دىعرا حـــانملگرى وو (د مصالحى حىحـــه
وروسىه) وموندل او دا نحلاكىدل نى دوه ىىكمر غى نعى
(قران السعدىن) و گىلى

د ى روعى به وروسىه امىرحسرو حانم حان سره ـــــه
(اود ه) كى وو او ددى له نارهحى دحىلوا نو سىى ډىر گر م
سوى وو دحانم حان له حصور نى رحصب واحسىب او د ډهلى
به لور وحو حىد ، به ډهلى كىدحىلو انو دلىدلو حىحه وروسىه
سلطان حىلدرىاربه وعو سب سلطـــان د د ـــه و عو سىل
حـــى د دى او د ـــلا ر برمسح د سوى كىى او روعـــى

(ار تاریح سنه حمس نماس و سمانه که سی و حهار ساله بودم تا عاب هرحه محرر این دیوان حمع آمد بود همه درس فرست افتاد

وبعد ارین هر حه حمع گردد درین کار حانه حرح سود ان ساء الله

بزرگانی که من گدا این حر حند را ار در وسره در های اسان نافته ام اسان اند واسان اند که این نمد را سکو سناسند، وهر نا قدر ی سناسد

یکی ار اسان مولا ساسهاب الدین والحق سهاب ناقب که در لطایف طبع آتش بار آب است و در دل سب روسن روس او ار انوار عیب حبر آرد

دوم قاضی سراح الملک که نور سراح امنی ار زبان او نطاق فلک سرکسیده است سوم برا در تاج الدین زاهد، که میان یاد سنا هان سحن آن سر آمد را فرق مسلم است حهارم برا در معلاء الدین علی دوستی موافق و واقف و منصف که به روی من نگهدارد ، و به نسب به انصاف کند ار آنجا که راستی قلم اوست ر صحیفه من کداب حر قلم راستی نکنداری علی ا صدق ربا نس ا ر خلق محمدی حکایت می کند)

د دی کلما و حجه اسان دامیر حسرو دتواضع او کمنی د دو سنانو او نا را نو سره محبت حی (دوی نی نه دی ار کی وروبه نللی دی) نه سه توگه نو هنداي سی

البته علاء الدین نا عز الدین علی دهغه رسنانی وروزو دعرت الکمال قصاید، عرلیات رنا عیات ، ترجمع سد ، دد دحوانی د سکلو او دتوحه وړ اسعارو حجه دی حی

دمعز الدین کیقباد دسلطنت موده ډېر لنډه وه (او
امیر خسرو به هماغه وخت کی د ډهلی د دربار نوری مسلل‌و)
به ٦٩ هـ کال فیروز شاه جلال الدین د خلجیا نـو
سلطنت موسس شـه تخت کښیناست
همغه د نو ډېر عمر خاوند مهر بانه زړور او ددی مقام
وړ و امیر خسرو د نجوا نه‌شان سلطنت به دربار کښی
لوی مقام در لو او د سلطان (مصحف دار) یعنی د دسری
لیکلو استادو او راتو خارو متکفل و او به کال
کی بی دولتی رز یبگی معاش ر لود
امیر خسرو دقران السعدین‌له بالبقه پوه کاله ورو سـه
به ٦٩ هـ کال یعنی (به ٣٨) کلنی کی و مثنوی خی (دقران
السعدین) خجه ډېر کوچنی ودمفتـا ح الفتوح به‌نامه‌و ویل
ر خرنگه خی بی دی کو خنی بالنف ورقی دنو گوشی کتاب
دخوړندو له باره وړو به لندی نو دا مثنوی بی دخپل درنـم
دیوان (غرت الکمـال) سـره‌خای کړ
به (مفتاح الفتوح) کی دملک‌جهجو کشلی خان (دسلطان
بلبن وراز) د قیام سر خه اواود(جهانی) فتح(رنتمبهور به
بردی) اشی د خی سلطان کشلی خان مغلوب کړ اوتیا
بی وباشه او ملتان والی بی‌مقرر که
به کا ل ٦٩٦ هـ یعنی بـه‌خلو شت کلنی کـی بـی د
غرت الکمال دیوان پوړ کړ او به هغه باندی بی زره مفصله
او عرضه دیباحی به سر ولیکله‌خی دهغی زمانی دشعر ادب
او دد د روند او نظر به با ره کښی سه او به ر ړ ـو ری
معلو مات ر لودونکـی محققان دی د ما خی بـه دنـو
مستقل اثر به وگه اررښت‌ور گوی
ادی خوگرسی دغرت‌الکمال دیاجی به دموبی به نوگـه
لبه رانقلوو

کال کي ارغو حـان دډهلـــي سلطان له حرا معارب سر او حملر سسا ناىو سر مسلمان‌سرل او ه‌عىاب ررر کی مسه سو

۶۵۹ هـ ددی الحجـــی ه ۲۲ علاالد ں حىل ر (سلطان) ـ «کر کلا ه دعوب او هلىه‌ىی به نا حرا ی سر مې که او حىله د ډهلی ـــــر حب‌کسساسب

د امىر حسرو به اسعارو کی حسو ىسو ادو به سرى دعلار الد ں محمد سا حلحی‌زمانه ـه همد ناىدی حراسان او عربی لـه حوا ــه ىلـــی‌حملی سر ىىل سر ــــه ۶۹۷ هـ کال کی سلطان وروړالماسں حان لقب ه الع حان هعوی ه ما ی ور کړ او به۶۹۸ هـ کال کی سلطان ـــه حمله ـ گحراب به حـــگ اوفىح کسی کهوں وکړ ـــه همدی کال کی‌اسىعمار سىحىه‌حمله وکړه حی ډهلی ىی دوه مىاسىی محا صر کړ

د نا ىحىب د ىىو لو له ىار هعوی ىه حه به و ا ی حو ناحاىه ی د محا صرى کړی‌مانه کړه او حرا سان ه را وکر‌حىدل حلکو دعه ىىسه د ناکا نو او ىىکا نو (له هعـــی حملی ححه ىطام الد ں او لىا)ـ کرا ىو درکمـار ىىىحه کهله ىوحه ورته حىر د حی دسلطان‌علاء الد ں محمد حلحی ىه‌رمانه کی امىر حسرو (ىی له حوىلدحو د «ىقىه ىقىه» ىه وان کسی او حمسه مىىوی گاىود ىل) مىىوی ا ر حاص‌کىاب ىه‌ىىر ىارفىر حابو ه ســر ح‌کسی ىدی لىکلی

ار ىادا حی سلطان سارلـ ىی‌داسی رلـ کړی و حی د همالعه کال ىسىی ىی ه حىل سعر کی‌د نا و لو وره ىدی ىللی ٔ سا ىی احالب د هعه وحب مفکرر وی حی ساعر ۲۰ کلن او ــه ـاسـ ىان وىلواود(حمسه ىطامی)ىه حواب کی دحمسه مىو ی

دا ی حو سو نه دىمو ى سه نوگه دلته راوړو ر حو ده د
نحی حوانی د سعر سره اسناسو

سهار ىيرح گلر نگ نوحه كار آند
مرا نك آمدست نه كه ه سهار آسـد
مرا حو موی سرت سا حت حسم حا دو مت
كه موی سر ری حادو ی نكار آسـد
هرار كسمه نمراك گسوآوران
همی رود حوسواری كه ار سكار آسد
عم نو نار گران اسب لىك حون ار سب
دلم گران نسود گر هـرار نار آند
نو ىی مراد دل ـكی ىرد رآمد ىب
مـراد حسرو سحا ر در كنار آ سـد

دادی ـهغی مر ىىی لمړ یدوه سو نه حی سلطان راد احسار الدس حان حاسـان د(سلطان حلال الدس حلحی) د روی د مړىی نه نار كسـی وىلی سوی دی

حه رور اسب ا ى كه مىحور سىد نانان را نمی نسم
وگر سب سد حراماه ىر حسان را نمی نسم
دو روری هسب كاندر اىرماند آفىات مى
كه اندر حسم ها حرامر و ناران را نمی نسـم ا

٤ ــ د حوانی نای او د ړوالی سل ر سحوس كلىی د حمسه مسوی گا نو وحت

د (٦٩١ هـ) كال نه د سوگىری كی دعلاوالدس(دسلطان ورار او روم) حىگو نه او نه(٦٩٢ هـ) دار عـو حـــا ں حملی د نوحه وړ دی

علاء الدس ددىو گىری حححه ره حرانه نه عسمت را وړی او د (كره) نه كلا كی ىی حای كړه د هغه نه وروسىه نه نل

سب با سحر و ر صمح اسام
دركوسه عـــم نكـــرم ارا م
باسم ر براى بفس حه دراى
بس حوحودى سما ــر ــاى
كر ار بس همه بى رمـــاــى
با م رـــــرا ح - ل سـا ـــى
سهل اسب به فر صبى حبان مك
كا وبد حه رر ــرار ار سبك
با ا ى همه هر كه سد ا ى كمح
معلر م كـسد حـد سحـس ســح

كه حه هم امبر حسرو بلحى وبلى دى حى دد سعر دبطامى به كور رلرله كه كرى ولى دا مصرع ى بطامى سر د معابلى به سب بد ولى او به حو حا ركى ى بطا ى به اسما ى ار ـ به مروى بابدى اعبراف هم كرى دى كه امبر حســــرو رسمى روبد لوبى رورى ار د هلى باحاهاو د دوبار دو لبى حارى به بطر كى وبسو بو ى سحى به رسرو حـى د مسوى حمسه البف به و مر مگ وحب كى بقدر وبى ى (لكه حرىكه حى بور الد ـــ بى عبد الر حمن حامى امبرحسرو به دو سرى وروسـه ا مطلب به همب اورىك كى صد بوى)

امبر حسرو (بطامى ـــه سروى) به حـل حمسه اسعارو كى مدحى به را وبلـو او درمابى حسر مسو او لاد به بصـحـب مرلـه دهعــه د سحصى رو بد مسو حـحـه بدى وحب كى رر بوهوى

لكه حرىكه مو حى رل كرى د حى د رى عس الد ى حصر همه به ٤٤ كلبى كى ر ر بدلى ى او به هماعه سحبو كلر كسى بـكحرا ب ـــه حـكـــو ا و(٦٩٨هـ) كال كى حى اسعمارد

کالو لیکلو نه موجه ؤ استاد گنجه جل حمسه مسوی گان
۔سمی سری نه اور ۔ی کسیو لی وو
(محزن الا سرار ــه ۵۵۲ هکی حسرو سیر س د۵۷۳ نه
ر ۵۷٦ ه نوری لیلی‌مجنون‌نه ۵۸۵ ه همت سکر ــه
۵۹۳ ه سرف‌نامه د۵۹٤ ــه‌حدو دو کی او اقبال نا مه د
۵۹۹ ه کالو نه حدودو کسی تالیف کړی ۔ی)

مگر امیر حسرو حمله‌حمسه د حه کم در نو کلو نه مو د کی
تالیف کړی (مطلع الانوار)حسرو و سیر ں مجنون و
لیلی دا دری واړ مسوی ــی ه ٦۹۸ ه کال‌کی (اســــه
سکندری ه ٦۹۹ ه او هست‌بهست ئی نه ۱ ۷ ه) کال کی
تالیف کړی دی

د مجنون و لیلی نه ــو مسوی کی ساعر د جل رسمی
رحب جحه سکاب کړی دی،حی دد دادب او د ساعری د
جنه ست گر حندلی

او هغه کی لمړی د نطا مـی‌گنجوی داسی ا دو نه کوی
ان گنج ستان کنجه ــروود

ر دست بدس مـــاع در حـو ر د
وانکه ر حــهـان فـــرا ع‌حسنه

و ر سعل‌رما ـــه دست سســــه
ناری نه ندل مگر همس ـار

کاری نه گــر مگر همس کـــار
کنجی ودلی رمحب آر اد

حا طرر هر الــمـــا ب آ ر ا د
ار هر ملکی و سک ـــامــی

اسباب معــا س را نطــا مـــی
مسکس مس مسمد ـی‌نوس

ارسو حنگـی‌حو دنگ د ر حـــو س

ر بروی نکعدم ار حای حو س
ا سہی ر دو حہاں ںای حو س

اوس د سعر ں او حسرو(٦٩٨ ھ) مسوی حو سو به
دلىه را وړو

گہی سر سس نکد کر بہا ںد
گہی درںای نکد کر قسا د ںد

که ار ـر رلف اں سسگدرکردی
نگر ںرلف را رنحسر کر د ی

گہی ا ں حعدا و نکسا دی‌ار ںار
دل در ماند را کر ی کر ںا ر

که آں حسسی ار و حوں ل‌سک
ںد ں دعوی‌ردی ر دا مسس حںگ

گه آں ما اں عىاں اندىس گسسی
سعا عںحوا حرم حو س کسسی

گه ا ں افسا نہا ی ںا رگمی
ر ھحراں‌سر گد سسی ںا ر گمی

راں محلس که نو ارعس‌با رار
حرد درحواب نو و سه ںںدار

رسس عسرب همه سب باسحر گا
نہسںا ں حہا ںی نو دی حر گا

اوس ا ی د (هسب نہسب)(١ ٧ ھ) له راں ححه حو
سو ںه هعه ںصںحب حسیحلی لور عںعی به ںی کړی
ـی دلىه را وړو

ای ر عسب فگنده ںر فع‌نور
هم‌عمعه‌ںا م و هم مسو ر

ای ںب را ںحا ں مں ںر ںد
که هم‌ما در ی و هم فر ر ںد

حملی کالو د مرر (ـولب نار) اوکسر ورور نی حسام الدس
مبارك فلـع حی (نظامی سرىو) دنیا ته لاړل دمهر بانی مور
مرگ حی امیر حسرو د هغی دسر وسی همسه حیله سکمرغی
کیله ۲۶ کلن ساعر سی نـه عمو ر ککړ که د هغه سعرو به
ـمور به صفت کی دفدروی دی
حی نیا وروسته به ٤٩ کلنی کی د لور(عفیفی) ر ریدل
د د حو سالی سمت سرل
اگر حی امیر حسرو ید ی وحت سکلی عزلی و لمی حـی
هغه ی وروسته (دیعنه نغمه) وان کی سالمی کړی حر مرر
ـ مقابلی بدی برخه کسی دامیر حسرو هر ر مسـوی
حمسه حو سر به راوړو ـرحـو لو سمو تکـی دهغــه ـ
اسعارو مربی بدی وحت کی وسپائی
مطلع الا ـرار (٦٩٨ ﻫ) حخه دا حو سر به حی داسان
ـلوړ مقام به هکله و ل سوی ی دلته دموني به وگه راوړو
ای را رل گر هر ـــلـ آمد
کو هر ر زرر حـالـ آمـــد
حو ر بدر گر حه کمو ن آمدی
نابدرار حجلــه برون آ مـــد ی
بور تو هنکا مــه انحـــم سکسب
دسب تو سسح ملا ىك گسسی
حان و حهان همه عالم سـو نی
وا بحه نکنحد به حهان هــم تو ئی
گنج حدا را ر کلید آ مدی
در ی نار نحه بدند آمدی
هیحکس ره سری ـالا ساقت
تا قدم ار همـب وا لا سا فــب

که اران نقد قممی نه سه سال
کردم اس سح کسح ما لا مـــا ل
ل بل ا ی سح نا مه نا ناباں
عرصه کردم نه حسم دا نا ا ں
هر کس را حبا نکه رو ی نمود
در ندو نیك گفب و گر ی ســمو د
ر سهـمه نا فدان نکمـــه سناس
هر کس رد دمی نه وهم و فسا س
لبك آں کا ند ر ں حرا ں ر
مهـر لـب دو ر کـــر د ر د ر
سسب الا که آں حــها ں علوم
که سدس هر حه در حهاں معلـــو م
نسکه در عام را سب بد سر اسب
را سبی هم سهاب و هم سر اسب
را سبی سا کی اندرو ـــه صواب
حوں الف را سب در میاں سهـا ب
او سهاب و ل و سس راحبار
سر ں مسارں ا لا ـــو ار
می ندو عرصه کر ه نا مــه حو س
او نا صلاح رانده حا مــه حـــو س
د نده هر سب را رقم ـــر قـم
ربح ـــرحر د نهـا د و مـــب هـــم
سمع من ا فنه صباء ا روی
مس می گسـه کمما ار و ی ا

٥ ــ د ورست وحب ر ٦٢ کلی د اسادی عطمب

د علاالدں محمد حلجـی درمانی نوه عمد سسه ـــه

ار عرو سی سوی حو د رحرل بحب
عصمب حرا هـم اول آنکـه بـحب
ار مب انحه‌ارلس بداسب
حهد رطاعب حدا وبـد ا سـب
بال س با س هـمحو آ ب‌سـبهر
بلکه باکـره ر ر حسمـه مهـر
کر حه رر با سد ب فراح به حنگ
باانداری ردرل رسـر رن بـک
دول و سورن کدا سس به‌ فی اسمب
کا لب ر د ر سی بد ن ا سب
داب بی حمب با د ب به‌بهمب
ا همه‌طاق با س حـر با حمـب
نو فابـ با حلال ـا ر ی کن
بعمس‌را حـلال حـوا ر ی کـس
ار عرو سان حر به ا ر ی بـه
واسکو ـی و را سـکـا ر ی بـه
مر اکر دل فرا صه کـار کند
رن به‌کد با ـو ی هــرار کند
حون ر سو حرح رن فرو ن‌باسد
حا ل‌سا مان حانه حون باسد ‌!!
(هسب بهسب) به‌وروسبی‌رحه کی ی د حمسه مسو ی
گابو د ای ه رسو لو هم ادو به کری د او دحرده گمرابو
بی عقلی ه بی دسرا ور کرلو به ربه حواب ور کری حو د
مرلسا سهاب الد ن د بوهی به‌هکله حی د حمل وحب بو ا و
لوی ادب و به دِر عا حر ی‌اعتراف کوی
سکر حق را که ار حرا ن‌عبب
ر بحب‌حدان حـوا هرم ر حسب

های کران ړېړ نای حار نا ان اسلام برطرنهـــی عبارمی کسب
که حسم فلك حمره ماند!

دامبر حسرو سکلو آثاروحجه نوهم حضر حانی مثنوی دی
حـــی دمـــو ی (دول رانی او حضر حان) او «عسقیه» ه
نامه مشهور دی دا مثنوی دسلطان د روی شمس الدیـــن
حضر حان د دول رانی (Deval Rani)سر د عشق او وصلت
سرحه د (دول رانی د هندو ناحا نعنی دکجرات درا
حالور و) امیر حسرووروسته ر دی حی نه ٤٩ کلنی کی د
حمسه نالث نای نه رسولی‌و ندی وحت کی (نعنی نـه ٢٦
کلنی کی) د و واقعی عشقـی ـ افسان شرح لکه دوامــو او
عدرا ورقه اوگلشاه حـــی‌حل د شعر وړ ی کیلی و سل
کړ

ندی واقعی حکا نو کی دوصلت او عشرت وحت ډیـر
لږ و حکه د ملك کافور دسکا ت نه وجه سلطان حمل
نارولی روی محارات او رندانی‌کړ کله حی سلطان مړ سر
سهراد حضر حان دی ماحرا(قهرمان) ملك کافور ړو ندکړ
او کله حی نیا مبارك شا ډهلی نه تحت کسیناست حمل
وروز حضر حان نی نه رندان‌کی مړ که او ول رانی ـــی
نه زور سره نه حمل حرم کی‌شامله کړه

ددی وقایعو اکبر تفصیل اوښان راړ اسنا نه درا نارونکو
شعر وونلو محال ور کړی دی دادی دمونی نه ړکه حرکرسی
د (حضر حانی مثنوی) حجه(٧١٥ هـ) حی د دول رانی حال
نه هجران کی‌ترسیموی‌وړاندی‌کوو

سـی حون سینه عشاق نـرزود
ز نار کی‌حـو حا نها ی عم اندو
فلك دودی ز و رح و ا م‌کرده
سر سینه‌ز آب عـم سث نا م کرده

(۳ ۷ هـ د محرم ــه میاشت کی) دخسرو دهطعی فتح و
امیر خسرو بدی عرا کی د ناجا همر کاب و او دوه کاله
وروسته د مغلو حمله به سا ونیموله سوه عـــلا الدین د
ډوډی او بورو خوړ لو سیا بود برح حاربه کو له او د د
سلطنت به او ږده دوره کـــی تاریخی نعمیرو به خوړ سوی
دی دد به زمانه کی ملک کافور هزار دیناری مهم مقام
در لود او به فتو حا و کښی‌دهند جنوب حوا به حو ر تالی
و بو به به لاس‌را وړ اگر که امیر حسرو به حمله هغه
رساله کی چی به بیر لیکل‌سوی او خزا ن الفتوح بومیری
(۷۱۱ هـ) به هغه کی بی د دی‌فتو حاتو سرح لیکلی ده حو
به مغلو میری حی حمله دسبا ‌اتو سر ملګری و که به به
داسی حال کی‌حی امیر خسرودهلی ملتان بنجاب بنهار
او بنګال بی سرانده حو دهند حنوب به بی به وی لیدلی؛
دادی د خزاین الفتوح صحه‌د ده دبیر بمونه به حو کرسو
کی دلته را وړو
دو روز برای تفحص مبارزان‌سر آهنگ دمامه کوچ را از
آهنګ بار داشتند
چون سماره ماه رجب سردر گذشت کوه بی پایان‌نگذشت
روز سه شنبه که باف همه‌اسب ناف زمین از جستـــدن
امد، و زمین چون شکم حمقه‌زدګان فرو بالا سدن گرفت
هم حاك را اندام کوفته بود و هـــم سنګ هـــا را تکسری
سخت روی نمود لشکر منصوردر جبال مهلکه بـــه صحت و
سلامت می گذشت تا بربن‌طر ق قریب سا بـــرده روز
بعـــد راه تلنګک را به دسواری‌که کسی را امکان‌آسانی نبود،
می نوشتند زمینی بـــر ارسنګلاخ های درست که هند
وان را بارها در گذشتن آ ن‌دل افتاده بود آنجبان‌حرسنګک

هر مرغ ساد نا گل و هـرسرو در حمن
سحا ر للبلى كه كر فمار ام سد

گفمی سی مام ته عسق 'آرى اس سحن
داىي حـوسسوى كه فلا ىي ىمام سد

ىد نامى اسـب عسق ىىا ىدور ته رما
ال عاسقى كه درر رما سكمام سـد

ته ى وحـب كى ا نطر ىهد محارى عسق ته نار كى ىه ر حقىقى عسق ىه نه حـهررسىرى هعه دىوحه وړىـد لون حى امىر حسرو ته رونىدكى ىس سرى دى سىح نظام الدىں او لىا ه د هعه عقىدىاو مرىدى سحىه علاقه د امىر حسرو ىـه ىحو ا ىـومسـو ـكـا ىـو او درا ىو كى سىح مقام ىهحىار اسعاروكى سىا لى دى ولى هعه ىه رىدى كى سحىه ىاىىدى او مروى ه ٥٦ كلىى كى (ىـه كال ٩ ٧ ه) كى ىىل سوى د محمد طام الدىں سلطان الاولىا ىه (٦٣٤ ه كال كى ر ىدلى) او احمد ا ں اىال روى و حى دغرى حىحه هىد ه را علي وار (ىدا رں) ته سار كـى مىسىه سرى و نطام الدىں ه هماعه سار كى ىىدا سرى او رر د سمى حسرى ووا هه د ى ورلى مرر حىل روى سر ډهلى ته سفر وكـړ اوهلىه ى قصرى روىد كاوه او حىل روى ىه رسـب كى ىكلكه ملا و ىړله كله حـى نطام الدىں حراں سو ىحراحهفرىد الدىں سكر كىح حى د (ىحاب ىهحرد هاںكى) اوسد هلىه ورغى او د هعه حىحه ى ىحں او رهه ومـو ىـد ر د الدىں حواحه قطب الدىں ىحىار كالى او هعه حواحهمعىں الدىں احمىرى مرىد و حى دا ىول د حوا حه ابو احمدحسىى طرىمى سرواں و

رسیدی ا ری ار ر ـــای اندو
سد سس ل در ماند گان کـــر

سی ر ں ساں نه عما کی‌سته نوس
«دول رانی» نحال افسا د بی هوس

رو ما ند نه سو دا مسـلا ــــی
حـــوموری در دهاں ار د ها ــی

ر سما راں نه گردس حمله‌حمعی
وی اندرسوحس مها حو سمعــــی

رح ار حو نانه دل رس می‌کرد
ر بحت‌حود گله نا حو س می کرد

نه ـر ل صسـر کار دنا ـدوری
نه‌در ں‌دل که سا رد نا صسو ر ی

گه ار سحا د مر وارند ی‌رفب
گه ار لولوی ر ا فو ب می سفب

گہی سعف ار حدنگ نا له‌می دوحب
گہــی‌مفمع ر آه سسه می سوحب

گہی ر حهره می کرد ا رمر حوی
نحای غاره‌حوں می را ـــد ر رو ی

نه ٦٣ کلمی کی هعه و حب‌حی د سلطاں علا الدس ححلی د ناحا هی سل کلمه دور حمه‌وه امس حسرو حبل هعـــــه قصا ند او عرلیاب د سلو کلونه نه‌رناب وحب‌کسی پول گړی و او (٧١٦ هـ) ه کال کی ىی «نفسه نفسه» نه‌نامه ندوں‌کړه حی دا ی نو عرله د هعه ححه‌دلته را نفلوو

رمں کنوں که ىی نو حهاں سر فام سد
ای سمع حاں‌درای که روزم سسام سد

ســـب حس طا ر ور ر س اکـــر
نوی ارناح ـ ندی حای د ـــــکــر ا

لابد ارس حای ندا نحا ی سندی
ورنـــی رفس همه س نای ســـــد ی

نو همس حا حو ر ور دوس اری
حا سد کر نصا د س گد ر ی

د هند نارنح ـ قطب الدس مبارك حلجی بی عسرب طلبه اوسرا حور سحصص کړی ی لکه حرنکه مو حی ولوســـــل قطب الدس مبارك به لمړی سرکی نو لږ سه صفو نه دولرل ولی ر نا حا ی ی ر طـلـم لاس نوری کړ حمل سد ی ورور حسر حان بی مړ کړ

رو نار بی وړو او سمکو حلکر له حوا اسعال سوی و داسلامی ن ما سکر ه بی درحه نه در لود او نطا م الد ن اولما ه حو کی دړ ند ی و لکه حان ی د حدا ی حلیفه کاپه د هغه نه رمانه کسی (هندوی ږووار) دفسلی ـ مسلما نار نه دحسن به نامه ر سړی و حی سا وروسته ه حسرو حان ملقب سو اولری قدرب ی سا ا کړ حو نه آحر کی بی قطب الد ن سر ږ نکه

(دحسن حسر حان ږووار) سلطی و ماسسی دوام وکړ ۷۲۱ ه د سعبان به او له کی عاری ملك (سحاب مال د ږر حاکم ر) دهلی ی فتح کړ او (عیاب الد ن نعلق سا) به نامه ی سلطب حوړ کړ حی ندی کار پول هندنان او ددارالسلطنه کرری او ا مر حسرو پـــر ل حوساله سول امیر حسروس ـ ی حی د ږ ر عمر حاوند وحر حبلو رسمی حارو احــــرا کرلر ه ی وام ورکړ ا و ۷۲۲ ه کال عیاب الد ن نعلق رری حر ناحان الع حـــــان (سعب) به جنگ کــــی ـــه

٦ ــ د روند وروستي لس‌کلونه بها مت الکما ل او طلب د عرفان

امیر حسرو ں ررور اوبي‌کار اسسان به و بلکه بل قصص سسوبکی و دادي اوس دده دروند به ورو سسو کړبو باندي رپا احوو او د بمه رسسر وحي د درپ والي دوري سسي او ورحی هم ډ ري به‌رپ درري‌امر سسوبکی وی

د د روند رروسسي کلو به قطب‌الدس مبارك‌سا دسلطب سر ر حای و

امیر حسرو د حبل حاں به‌بار کسسي د ی سلطاں ححه سکاس بدی کړی مگرسلوك بی دررو به بار کی سه بدی کهلي او دا گله بی به حو سر کی کړی حی وروسسه بی به (مسری حصرحابی کی)لیکلي

امیر حسرو دسسي لیکلر ر مسوی به ۷۱۸ ھ کی ٦٥ کلنی به عمر لیکلی دي دامسوی به قصلو به لري او هر صل ی (سسپهر) بو مولی ی‌بدی مسوی کی ر لپ بار حي ادبی او احلاقي بکاب حسي دقطب الدســ مبارك حلــحــي د سلطنت د رمابی درري اپ لري‌راعلي ی دده دیو لو به ر باب

وحه وپ دا دریم (سسپهر) دی‌حي به ععه کی د هند سسا امه کوی د ر ر د لو ملك حي‌بلار بی هلته او سسد دهعه حای‌طبعي سکلسا وبی گلاں مبوی حساور سسا بلی ی

ارهمدارنگه ساسسکرسرىی لوی قرهنگی مقام بی هم سسا لی دی دبوهو هند وادرعقا د ی له بعصب له بطـــر هدر کوی او داد د کلام بمر به حي د طـــاوس صبعت به بار کی بی وبلی د

کر به بهسب اسب همس‌هند حرا ؟

ار بی‌طاووس حساں گسب سـرا؟

ـکی د دی ار لنکل نحوانه نل سوی و حو نه حسو
کلو نو کسی دی کار قطع‌سوی‌و دی وروسسی کرسی ـــه
۷۱ هـ کال (نعنی ٦٦ نســی‌کی حی سنح نطام الدن اولنا
۸۳ کالو و) لنکل سوی

دی کتاب‌نه‌دا ـ ی معلومری‌حـــــی ا مـــــر حســـــر و
د ٦ کلنی نه ورو سمـــه ، نه حدنت او ناسدی ســـــح
مرند سو او سری لاس نی‌ترسه وسو او هر کله ـــی
حی ررقنی سدا کړی د ههه دمحلس محمل ار ساد سره د
تاریح نی لنکلی دی او حنلـــی‌لنکنی ی سنح نه ور کړی ر
حوهعه‌نکمنل اونصحنح‌کړی

دا دی د افضل الفوایـــد دوروسسی ترحی حو کر ســـی
وړاندی کنری

او سال ۷۱۹ هـ ق ا ـــه‌ناریح هفتم رمضان رور سسه
دولت ناسوس حاصل ســد سحن در ذکر فصنلت ماه‌مبارك
رمضان و مهر عقوب و مهر نوسف علنه السلام و فوایـــد
دنکر افتاده نرد همس که‌سد روی نرزمس ادب آورد فرمو
که سکو کردی آمدی افصـــل‌الشعرا ا

سده نار دوم روی بر مس‌نهاد فر مو سسس‌ا سسسسم
مولا نا سمس الدن حنی ولانا فحر الــدس رراوی و
مرلانا سهاب الدیـــن مذکر وعزیزان اهل صفه همه حاضر
بودند سحن در فصنلت ما ه‌رمضان بود بر لفظ مبـــارك
راند که ماه رمضـــان مـــــاه‌بزرگ اسـت در ن ما همه
رحمت و برکت اسـت ونراکه در حبر اسـت برواس ابن
عباس رضی الله عنه که رسول‌الله علیه السلام فر مود در
تمام سال همـــــان رحمت و برکت اسـت که در سال نکرور
ا مبارك رمضان ا

فرو نسست و اندك اثری ار سرحی باقی ماند و رطو بت
سواد بر رمس عالت سد راندم داود طبب سری مــــا
کدرکرد وحسر ا که رکوهر بارك مراح مرلوی ار آسیب
دهر اندك نکسری راه یافتــه اسب »

به حمل وروسسی دیوان لیحه دد حوان روی رکن الدین
حاجی دمیرسی نه نو ســـورانکسر مرتبهکسی باریکرندی
(نهایت الکمال) حـی ـ سحم او وروسسی داسـعا رو
دیوان ی سابی بـه حمله او ا دد له مر که وروسسه د د
محلصا نو راپول کړی وی اوس دی ار ډ ر سعرو بـه
نورو کلمانو او دارا نو حرگر حندلی ی لکه حرنگه مر
حی وو لی روبد به بای کیا بر حسرو دیکال (اودهر) به
سفر کی دسلطان سر همرکابو او کله حی ډهلی ه بیر ه
راوگر حید دحمل مر سد سیح نظام الدین اولیا به مرگ حبر
سو او به عمرنو کی ډوبسو نو وی ویل ر به ډ ر رویدی
بابی سم او همداسی وسو دنهایت الکمال دیوان دعـــه
سو به دهعه به حال صـــدنکوی

حون بهگسی هرحه میاندروانحواهد گدست
حرم آنکسکاونکو نام ارحهان حواهدگدسب

ناوك کـر دون که آید برهمه بلار کی
کر کمانبگدسسهوبر ار کمان حواها گدســب

عاقــلان گوبند عمر ماســبحو ن کوه گران
وای برکوهیکهحون با روان حواهد گدسب

آنکه می گوبد که حواهم دیدنابان جهان
هم نو حواهیدیدگوباکه حسانحواهدگدسب

آنگاه فرمودکه شیخ الاسلا م فرید الحق و الشرع والدین قدس الله سره العزیز هرشبی بعد از تراویح در دورکعت ختم قر ان بکردی و هم بد ان وضو نماز با مداد بگزاردی تا مدت شصت سال همچنین بکرد

نو کتاب حی څرو کلو په وخت کسی را ټول شوی او په ۷۱۹ هـ کال کی کله حی د ی د ٦٦ کلو و بای ته نی رسولی دی هغه (رسائل الاعجاز) باعجاز خسروی دی حی شحه رسالی د لیکلو او شعر ونثو په ادب کی لری دی کتاب په هند کی څو ښهرت در لود اود هند په تراخه خاور کسی د دری ربی د لیکلو په سبک باندی نی زور او قاطع اثر درلود (رسائل اعجاز) دادبی عمده مطالبو اود تاریخی حالنو معلو ما و در لودو نکی دی

په شحمه رساله کی بی حینی دحیلی خوانی نوخت ایکو به لیکلی ـ ی حی په هغه کی تاریخی مهمی موضوع گانی او دد د روند په باره کسی نو لی نه ری نوری مطالب شته

امیر خسرود(رسائل اعجاز)د بای ته رسو لو څخه شمر کاله وروسته دوی بری څخه شعرگی نبی کړی او کهور آثار بی حنلو شا گردانو او دادب مینانو او را نلو نکی شل ته ورسو دل ، هادی خو کرسیده د دوهمی رسالی څخه نقد نوو

« رقعه در پرسش بیمار فتای صبحت نوشته بدا مان محسن ، ودیل نما ، بر آفتاب قیامت سایه گستر مــلا دم نه پایندار خداوندی باد !

روح الله ، هر نفس دردمندانفاس جانی ، وخضر ـــر دوام در رسانیدن شربت زندگانی !

دی ، نهنگام شام از قدم منفس آ سمان،صفراء خورشید

حاىمه

امىر حسرو سىح ـ حرم ﻪ رىد كى حاورو ىاوسىال سو حكىه حىى مر سىىه ﻪ حىله و لى و حى هغه رما داسرار او رارو ىو سرالـدىى ى ۷۲۵ ﻫ كال ـ دى ىعدى ىه ۲۹ او حمعى ىه ورح مى ىرى ىى حر هر كىال ـ (عرس) سوال ىه ۱۸ كىى ىمادحل كرى

امىر حسرو ﻪ حىله مرسد ﻪ و ىلكه مرىد و هغه دوحى سلا طىىو او احا ها ر او ـسرو كىما ر سر سر او كار ر لود حو سر ى ى دا ىمىا ر صاحىدلاىو اوعاسفاىو لطف او صفا حسى ﺫل آىا رﺫل اىار حى ىىكلىىا او د عرفاں حرسو ى لرله ر سر ل

هغه داو سكو حاحكى حى ﻪ ىىه ىاىدى د كررى اولا و ارابو او ىا كر ا ر رى كړى وى رر ى حاصل ور كړ ىا ى لو ابو لكه حامى هغه ىه احاص سر وسىابله حامى ىه رمانه كىى عىى ىامىر حسرو ىه و مىړى وروسىه ىه حرا ىاى كى هم دهغه آىارو راىر لر لو كرسىس رسو

دهىد ىه لر ﻪ او ىرهىك الوىكى حاور كىى دا ى حا وىدا ر هغه آىارو ﻪ ىه رىد سىركه كىل سل كاله مح كى هغه آىار حاى ىىرل ىىىىه كاله ر محه ىههغه حاى كى هغه ىولوآىارو حاىولوهحه وسر حى ىىه ىىحه ىى وركړ حر ىول آىار ى حاى ىىرل دحر كالر را ىدى حوا هغه د اىىفاىى آىارو مىو ىو حاىه لىل ىول او د حمسه حىىه درى مىىوى د ادب او رهىىمىا و ﻪ ورا ىدى سرل گىر اوس هم هغه اىارو حمىىىه لىه كى ىو

گر حواسم واکر سرم حو ں‌ما نکدرىم
بس‌که ربالای‌ما سرو حوان حواهد گدسب
وسیا ں بسیار بگد سب‌و هنو ر
بس که‌ر بیر حندار بیسان کاروان حواهد‌گدسب
هرکه هسب آحر به دورىسرزمینش حفس اسب
حود گرفتم دربلندی زآسمان حواهد گدسب
مهرگانی و بهاری آمدب حوش باش از آنک
جند بعد ازتو بهارو مهرگان حواهد گدسب
حسروا بستان ساغی در دکان‌روز گار
بی بهاعمر تو ناگه رایگان حوا هد گذسب

سام حداوىد ىحساىىدەمهرىاں

امىرحسرو و افعاىسىاں

●●●●●●●●●●●●●●●●●●●●

افعاىسىاں حاطر امىــــرحسرو را حلىل مىكىد ىەىىها ار اىــكه اصل ودماىس ار اںحا ىود ىه ىقط ارىں حهــىــ كه ىه آررو ى ىــدار حراســاں(آىوقىــ ىحــ اسىعال احلاف حىكىرمىر ىىــ ىلكەروسىدلاںمى اىىد ىر كاىوں دل ىمىــ الدىں امىر حسرو ىررىــــدسىف الدىں امىر محمودىلحى سىعله ى ار اىس ىاك حواحەاىو احمد اىدال حسىى ىرىــو اىساں ىودكه سلسله معىو ىمرسد امىر حسرو (عىـــــى ىطام الدىں سلطاں الاو لىا ا ىں احمد عرىوى) ىاو مىرسد ار اسماں معىو ىــ وطرىقــ ىرمىں اىــ ىىاىم

امىر حسرو اسىاىىحىداںا ىں سرزمىں سر حلقــــه و ىىاں كار اں سىك سر ىىسعر درى اسىــ كــه سعرا ى افعاىسىاں ىا رماں واصـــل كاىلى وعىدالله ىارى ىىر واں اىں ىوىىد

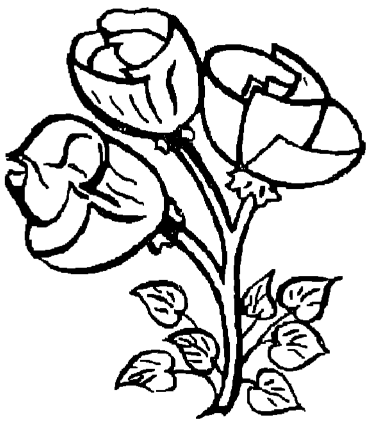
ىاىى حهــىــ امىر حسرو ىه ساىسله ىسىــ حسىى و معىوى و ار روى احساســــس حودىس وار روى رلــرركاں وسىحىداىاں ىا ىوسىىه ىەاروار هىر اىں كسور و اىــآں ىوىــ اسىــ

محلصاں اىــ و داىس ىر افعاىسىاں ىىاىــ ماىىد امىر سرو ىا زىدگى وآىار حوىــ ىحىــ ىك ىاىه اسىوار كــاح ارى و ىحىــ ر ماںافعاىسىاںوهىد وىك اسىاىــ فهرمـــاں رهىكــىــ ر افىحار مىســــرك افعاىسىاں ىاكسرر هاى وسىــ رىسىــ وىر گرار ى ا ىــــى محلس ىرركداسىــ را مىوحــه عوىــ صله هاى و داد ىـــا اىساں ىداىىد

دادي س د احساسات خلک رمونږ دوستو خلکو ته ملګر ما ا ب د ډګر د عه لری سهلران شاعری مل کندو به او سپی وروسته او د هغه وخت به سر نمی سړی وروسته حی دحرا سان عه ګرا ــه ملعلر نعنی سعر او شاعری

ما نامدو مشخصت دحسل مرشد سلطان الاو لنا نظام بر حنګ حاورو رډ ه وسارلسو دد خاطری ه اررسب ور کوی

روح دی شا ری او لــری حسس یوربادی مهربانوی

زندگی یعنی پایان جوانی آغاز پیری و پس دوره پیری را فرا گرفته است واز محاسبت که هفت دور زندگانی او را شمول کودکی جدا می کنیم در حالی که پنج دیوان شعر دارد از اشعار او بزبان هندی (بحیث یکی از بنیان گذاران عمده آن) و از صنایع لفظی او واز استادی و نو آوری او در موسیقی سخنی نگفته ایم که از حوصله این چند ورق بیرون است

امیر خسرو بلخی شاعر بزرگ زبان دری بحساب شمسی ۷۲ سال زیست مگر این مدت دراز را در کسب ادب نگارش شعر سرایی اطاعت به مادر ادای خدمت رسمی و پا بندی به عرفان وارادت به مرشد و استادی وتوجه بحال فرزندان وخانواده خود و خدمت خدای و خلق خدای سپری کرد

وی در گلزار سخن و ادب چون باغبانی بود که تحمل وشکیبائی خارکشی را داشت، وهرگز به بی بروری گردن ننهاد واین بیت او مصداق حال خود اوست

زان بی کاهل که گل بار است ،

خارکش سوخته صد بار نه !

شمس الدین امیر خسرو که در ۷۲ سال زندگی او سال و ماهی بیهوده گذشته نمی یابیم این صفات نیکو را، از جد مادری خویش عماد الملک (یکی از سران سپاه دربار دهلی) وپدر خویش امیر سیف الدین محمود لاچین به میراث گرفته بود پدرش به شهادت هفت اقلیم از امین احمد رازی ، وشهادت گلزار ابراهیم وسفینة الاولیاء داراشکوه ، و خزانه عامره آزاد بلگرامی از اهل بلخ بود وبرای رهائی از حملات چنگیزیان، از خراسان به هند پناه برده بود دولتشاه

پیسگفتار

اں حمد برگ سمرده را در معرفی رندگانی و آثار و بعدیم حند سطر نمونه سخن استاد ادب مس الدس امیر حسرو اس امیر سیف الد س محمود بلحی بگاسسم باحلب بوحه محلصان فرهنگ را بمامیم ر را کوتاهی معلومات ما در بار سرگدست و آثار بررگان حهان سعر و فرهنگ ر عرفان مایه باسف اسب

مقصد ار مدیم اس حسد صفحه دعوت حوا سدگان بو اسنا به امیر حسرو به سه‌جلدکتاب گزیده آثار امیر حسرو است که ارطرف و زارت اطلاعات و کلتور جمهوریت افغانستان همرمان با حلسه بررگداست آن سخنور بزرگ بمناسبت سپری سدن هفت‌صد و بیست ار آغاز ساعری وسس وسم قرن ار وفات او در حوت ۱۳۵۳ هجری سمسی (مطابق مارچ ۱۹۷۵م) در کابل مرکزافغانستان کسور بدری ساعر منعقد سد اسب

در بهیه اس اوراق ارآثارامیر حسرو حاصه ابحه وی در بار احوال و بار حود در سعر و ادب نگاسته استفاده سد اسب در حمله کتب علمی امروری قابل ذکر که در تحریر بعضی سطور عمده‌اس مقاله سود مند بود اسب کتاب استاد محمد وحیدمیررا بربان انگلیسی تحت‌عنوان زندگانی و آثار امیر حسرو (رساله دکتوری در بو بورسته لندن بسال ۱۹۲۹مطبعه‌کلکته در ۱۹۳۵) می باسد

حدبندی مراحل زندگانی‌وا دبی‌امیرحسرو اارری تقسیم‌آن ار نگاه حوس باعس اربح کرد آوری دیوانهای سح گانه سعری وی صورت‌گرفته‌است نس ار دور کودکی و نوحوانی آغاز ومیانه حوانی کمال‌حوانی پایان حوانی و آغاز پیری سالمندی و سالها پواپسس زندگی اورا سحنص میدهیم گرد آوری حها رمس دواں سعر او دور در ارتر

۱ـ کودکی و نو حوانـــی
تا نسب سالگی
نحستس نمره ساعری

امىر حسرو نار ىح۶۵۱ هـ ومطابق ۱۲۵۳ م در سا لى ىـه حهان آمده اسب وآن ارىوابع «اکر » در ناحىى ىود که نام موىس ىور ا مومى آباد را ىر ـاسىه ار کرا نه رود کىک ـور ىود.

ىدرس سابقا در حد مـــىـسلطان ىمىس الدس الىمىس ىود وار وى نام سلطان لقىوىسهر ىىمىى و ساطابى را ىر گرفب درىىا مقـــام برکرىد داسب و مـرـ دلاور وحوانمرد ىوـ وى حوـ ارا ب و ىىعر درى ىهر ا ـــى ىداسب ىلکه امى ىود(رحوع ىه مقدمه «عر الکمال») مکر قدر ـاىس و هىر را ى داىسب وکو ل را ه مکىب رسانـ

ادر امىر حسرو (درلـ نار)(رحوع به مرىبه وى در مىىوى محىون ولىى) دحىر ىکى ار ىررگان هىد ىواب عماـ الملك ىود کا مقام « راوب عرص» را ـاسب (مانىد وزىر ىىا) ، صاحب ىروب و مکىـــب و ىىحاوب ىرـ ار ىن رو مادر امىر حسرو ىـر حانواـ ىکـــىار اهل ـاىس رىىب ىىده ار اداب و هىر ىىکانه ىود وامىرحسرو ىقس او را ر رىىب حوىس مى ىىرو ىه نارىىياوحوـ را ىىر افرار مى داسىب

امىر حسرو ىـر هفـــب سالگى ار ىدر ىىم مانـد رىىب او را حد و مادرس ىه عهده گرفىىد (ىىىه ۶۵۸هـ) درىن رمان ىر ىحب دهلـــى ناصر الدىن محموـ (رر ىىد رکن الدىن فىرورساه) ىىسىىه ىود که رد ىىىرىان و نارىىا ىىىى و ىىا ى حط حوس وسعرـرى مکر فاىد ـىديه ر ضىــط

سمر قندی در تذکر الشعراء (واز روی او لطف علی آذر درآتشکده) پدر او را از اهل کش ماوراء النهر می داند

ملا عبدالنبی فخر وینی صاحب تذکر میخانه (۱۰۲۸ ه ق) با حواله به کتابی که اکنون ناشناس است (نام محزن الاخبار) مینگارد که و لدامیر خسرو بعدا زمهاجرت پدرش ازشمال به غور شد از اعمال کابل واقع شد است اما در نسخه های خطی معتبر «بهشتهر» یکی ازمثنوی های امیر خسرو شاعر بعدازوصف هند گفته است

« هست مرا مولد و ماوای ووطن »(شهر سوم)

البته دیگر کتاب مختصی تذکر میخانه قابل توجه و شایسته قبول است می نگارد که پدر شاعر امیر محمود از حدود قرشی به ولایت بلخ آمده در « شادمان حارل » (سنگک حارل امروزی) اقامت اختیار کرد بود و ازآنجا با قبیله خود کوچ نمود به غور شد توطن کرد و بعدازحمله چنگیز خان بسوی هند رفت

استاد محمد و حید میرزا دانشمند هندی صاحب تحقیقات عمده بر زندگانی و آثاروعصر تاریخی امیر خسرو اظهار عقید میکند که پدرش از اهل بلخ بود و شاید جد او ازکش به قرشی واز قرشی به بلخ آمده بود و از آنجا به هند سفر کرده است و امیرخسرودر هند به جهان آ مد

درین مختصر سنه ها را به هجری قمری آورده ایم مگر سالهای سن شاعر را به مقدارایام سال شمسی سنجیده ذکر کرده ایم

دوازده ساله بودکه‌استادس‌خواجه اسد الدین را اشعار ـ
پسندآمد خواجه اسد الدین (اسعد الدین یا عاء الدین
چنانکه ـ رنسخه های خطـــی‌آمد اسـت) ادـب و خطاط بود
وبا سر بلندی شاگرد خودرا در مجالس بزرگان به اهل
ادب معرفی می‌کرد امیرخسرودر مقدمه اولین دیوان خـــود
«تحفه الصغر» حکایت می کند که روزی استادش خواجـــه
اسد الدین رابرای نوشـــــن‌نامه می‌برد خراجه‌اصیل‌احضار
کرده بود آنجا خواجـــــه‌عز الدین نیز حاضر بود وکتاب
شعر بدست اسـت خواجـــه‌اسد الدین باو گفت کتاب‌شعر
را به کودک بدهد تا بخواند کودک آنرا با صاحب خواند
خواجه اسد الدیـــن گفـت شاگردم شعر نیز می گوید
وحاضر است امتحان بکند‌واند خواجه عز الدین از روی عیش
وناباوری گفت یک رباعـــی‌بگوی که درآن نام موی و بیضه
مرغ خربزه و تیر هـــمه باشد ! کودک قلم در داشت
وپس از ساعتی این شعر را تقدیم کرد
هر موی‌که‌در دوزلفه‌آن‌صنم‌است
صد بیضه‌عنبرین بر آن موی ضم است
چون تیر مدان راست دلش‌را زیرا
چون خربزه ـ دندانش میان‌شکم‌است !
حاضران متعجب شدنـــد واستاد اوستر اقرار کردنـــد
پرسیدند نامت چیست؟ گفت خسرو پرسیدند پـــدرت
کیست ؟ گفت مرحوم امیـــرسیف الدین سلطانی شمسی
گفتند تخلص تو هم سلطانی باشد! (ودر آغاز تخلـــص او
حسن بود)
امیر خسرو گرچه زبـــان‌عربی و شعر عربی وصرف
ونحو آموخت مگر همیشـــه‌اعتراف می کرد که اوزان‌وبحر
های شعر را از روی علم نمی‌شناخت (بلکه از روی قدرت

وربط بود دررمان او عیا ث‌الدین بلبن (الغ قتلغ خان)
عهد ـار همه امور کسررنود بحدی که بعد ار وفات ناصر
الدین (٦٦٤ هـ) غیاث الد ین‌بلبن بر تخت دهلی نشست
این سلطان د هلی با هست‌رسانی عظمت ضبط وربط ،
ورزق وبرق بود بحد یکه‌پهلوانان سیستانی سناس
موکب‌او با شمشیر بر هنه‌میرفتند
امیر خسرو ار آغار کودکی‌سوقمند سعر بود چنان
بنظر می‌رسدکه ار آغار نظامی‌گنجوی (متوفی در حدود
٦٠٢هـ) رااثرگذاشته خمسه‌او را بار ها خوانده و اسعار
اترا اثر کرد است در سرمان غرلیات سعدی سیرا زی
(متولد ٦ الی ٦١٥هـ) سردست بدست استادان و ادبا و
آموزندگان سعر بود و معلوم‌می سود که امیر خسرو آنرا
دوست میداشت چنانکه تاثیرآن در اولین دیوان سعر او
مشهود است امیر خسرو اسعار خاقانی (متوفی٥٩٥ هـ)
وکمال الدین‌اسماعیل‌اصفهانی(متوفی ٦٣٥هـ) وظهیرفاریابی
(متوفی ٥٩٨هـ) را سرخوانده بود چنانکه ار انها دکر کرده
است بعد ها امیر خسرو اراسعار فردوسی (متوفی
٤١٦ هـ) وسنائی (متوفی٥٤٥هـ) وار معاصرین همام
تبریزی (متوفی ٧١٤هـ) تبردکر می کند روبهمرفته ار
نسبه های امیر خسرو آسکارمیسود که در غرل ار سعدی
در مثنوی ارنظامی، و درقصایدار رضی الدین نیسابوری
(متوفی ٥٩٨هـ) وکمال الدین‌اسماعیل اصفهانی و در
واعظ وحکم ارسنائی وخاقانی‌پیروی می‌کند این همه در
اسعار سالیان مابعد زندگی اوآسکار می گردد هیچکسی
درتاریخ ادب دری قدرت جمع‌آوردن همه این تاثیرات را در
سعر خویش نداسته است سعر امیر خسرو ملتقای
خاصی همه اسعار گدستگان سعرای زبان دری است

بی بی که اررح حو   سهوس کی که باری
نکدم حلاص ایم ار محنب رمانا
رو ا روبم سروں ـسـسـم نکرـں بو
بوسحوـصبوحی   می سهس رمانه
ای مه علام حسسب حوں درحمار باسی
بی روی حوابـسسسه به موی کرد سانه
مطرب بروـ حود رں دسنی بار باران
وس رهدحسك مارا رکں نملـ درانه
حسرو حراب مطرب ـــ ومسب بار وسرحوس
هان ـرحسں بساطی   نلـرقص عاسقانه
این بارحا عرل مسهـ ـورسعدی را ار بحس «طساب» او
بحاطر می ـهد که امیرحسرو ارآن سروی کرـ اسـ وسعدی
هنور به سری نرسند بود
برمی رند رمسرق سمـع فلك ربانه
ای سافـی صبوحی   در ه می سبانه!
امیر حسرو حود کفته بود
حلد سحم ـارد سسـرار سراری !

ساعری حود سحص مسمور) می کو ند که حوں تحصیل علوم را ی کرد دهی او قافیا می سنجید

می نو سید که سارده ساله بود و هر کسی سبک اسعار کمال اصفهانی را ی پسندید مفتی مسعر الدین عر می هنور رند و بد امیر حسرو این بیت را به سروی کمال اصفهانی سرو ه به مفتی ـا وی نسی پسندید ۶

در حید حر حسم مست و نار کند

ازروی زر گل ز حس اعسار کند ۱

یکی از دوستان مخلص وی تاج الدین زاهد بوسسه اصرار می کرد تا امیرحسرو اوراق اسعار خود را گرداورد وار مجموع آن دیوانی بسازد امیر حسرو تا ی اندرز سوی امیر وسب حوب گوس داد (زیرا سابد سعر او ماسد هزاران سعر سروبد نانوسسه وتا نوسسه گمسد ساعرا ن زاید معداد از سه وادوار اردست میرفت ونمامیرسید)

در بیست سالگی دریافت که مجموع اسعارس کتابی ساه است (ساید به پیروی از سعدی) خواست اولین کتاب رانسکل دیوان سعر دور صعار بسارد این کار را احرا کرد ونام آنرا «تحفه الصغر» نهاد و در آن اسعار ۱۶ تا ۱۹ سالگی را جمع کرد (تحقیق علمی نسان می دهد بعضی از اسعار را بعد خود زاید در همین دیوان اول خود سامل کرد است)

درینجا عزلی را از « تحفه الصغر» نمونه می آوریم تا خوانند از روی آن دربحسین اسعار او حکم بکند

سمع فلک بر امد تاآتسین زبانه

ساقی بامسلمان درد می معانه ۱

کسی من روان کن ما ساکنان بانیم

دریای عم ندارد چون هیچ کرانه

برحم استقلال بلند کرد وحودرا بنام معیث الدین ملقب
ساحت (٦٧٦ه) سلطان‌حود از دهلی برای گوسمالی اوبا
سپا گران رفت و سهراده‌بغراحان فرزند حود را سر از
سامانه طلب کرد

امیر حسرو حوان ٢٦ساله دررکاب‌سهراده‌بغراحان،
عازم بنگال سد از آن سفر ودسواری گدسس از آبهای
بنگال حکایه می کند سلطان طغرل را سکست داد طغرل
در حنگ کسته سد سلطان بحای وی فرزند‌حود بغراحان
را والی بنگال و مقیم لکهنوتی کرد بابن گونه امیر حسرو
در محصر بغراحان ، مدتی‌مقیم‌سرزمین بنگال سد باران
او ملک سمس الدین دبیر و قاصی اثیر اصرارداسسد با
انکه در بنگال با ایسان‌بماند مگر امیر حسرو را (حبانکه
حودمی‌نوسید) « فراق‌عزیزان»گریبان گیر بود رحصت
گرفت و به دهلی سفر کرد یکی ازین عزیزان، مادرس‌بود
دولت نار دحتر مرحوم عمادالملک دو برادر او را نیز از
وری آثار امیر حسرو می‌سناسیم یکی برادر بزرگ او که
حانسین پدربود بنام‌عزالدین‌علیساه ودیگر امیرحسام‌الدین
قتلغ مبارک برادر کهتراو که‌درسپاه مقامی یافت از آثار
امیر حسرو در یافته ایم کـه‌ازین سالهای بیست وسس و
بیست وهفت سالگی زوحه‌یی(یا زوحه ها) و کودکان‌داست
یا بداست ، یا فراق ایسان سراورا گریبان گیر باسد !

وصال « عزیزان» بسیاردوام نکرد زیرا امیر حسرو
در حدمت سلطا براد بزرگ‌محمد قاآن به ملتان رفت

سلطان غیاث الدین بلبن ولیعهد حود محمد قا آن را به
ملتان فرستاده‌بود، تاسطم‌امورا بکف گرفته سلطنت را از
حملات سهم احلاف حنگیزیکهان سود در محصر

۲ـ آغاز ومایه جوانی باسی سالگی سوز عرلسرا ی

امیر حسرو در دیباجه «عره الکمال» می نگارد که حون حود بیست ساله بود حدس عماد الملک (در صدو سیزده سالگی) از جهان رفت امیر حسرو بزدیکی اراغیان عمی برادر زاد سلطان دهلی بنام خان معظم کسلو خان (باکسلی خان) معروف به جهجو(به ضم هردو جیم) مقرب شد و دو سال ساعر و ندیم او بود (چنانکه قصایدی در مدح اوسرود است) می نویسد که درخانه خان معظم مجلس سرو (النسه محفی از سلطان بارسا مسی) برپا بود و ساهزاد حورد بغراخان (ابن عم خان معظم سر (نهان از پدر) آمده بود درآن مجلس عیش وانبساط دو ادمی بزرگ آن زمان شمس الدین دبیر و قاضی اثیر (هردو دوستان مهربان امیرحسرو) نیز حاضر بودند امیر حسرو اسعار خود را بخواند وهمه را پسند امد ، و سهزاد بغرا خان (که مهمان بود) نوی یک طبق سکه سیم بخشش دا امیرحسرو می نگارد که خان در مزاج به غایت غیور بود ودرسیمای او اثر رنجس نمایان گشت ،وپس ازاین سب امیرحسرو رادرخانه خویش را نداد امیر حسرو ترسید از کسلوخان آسیب دیگری بوی برسد وعازم حصار سامانه (واقع ناحیه ملتان) شد وبخدمت سهزاد بغراخان (که نامبرده زآنجا سر حمله همه ساله اخلاف جنگیر شده بود) رسید

واقعه دیگری سبب حوادث نوین در زندگانی امیر حسرو شد در شرق قلمرو هند والی بنگال مقیم لکهنوتی

(ر‌د راوی) واقع سد ـرآغارسساه ‌تاتار علنا نکرد مگـر
ـ رااز لـ صادم ناگهانی‌وعمرمبرقب سـلطان راـ محـمد
فاآں سسهاـب رسید امیرحسرو کا ر رکاب ساهراـ
بوـ بدسب سمں اسیر سد در طی را ناسیاں علی او
که او را در اسارب می داسب ـر ار ر ان ناس ســـد ند
حورسید وسسگی و ناگهاں‌آب‌ناقی و ر ادبوسسدں مرـ امیر
حسرو نا همه عطس اندکی‌لـ رکرد و بوسند رند
ماند و فرار کرـ (اں حکایه‌را بعا ها در « مسوی حصـر
حا ںی » آورـ اسب) امـــیرحسرو که ار هلاك بحاب ‌افته
ر‌د ند‌دار ع‌ر راں ند هلی‌وسالی برگسب

اں ایام گوسه ‌سسی را برای گرـ آور ں د ـواں وم
عسمب سمرـ ناسد حبانکه‌ـر ٦٨٣ نا ٦٨٤هـ عنی (٣١
سالگی) دیراں حود را سـام «وسط الحیا » حمع کرد اما
ار اں د واں کا ـارای دساجه‌و ما‌مه حما و عب و ـصبد
هاسب حند ‌سی را ار ـلـسعر ی گرسیم ا بموبه‌سعر
واند سه ارس ر‌اں حوانی اوحواند سرـ و ـرل گرـد که
عما ند او حرں حـرد ســـداں‌حهانند و مرسیما ‌در‌ـ

اهل حرـ که ار همه عالـم‌ر‌ند اما
دانه‌حرد‌کا ار حـه نکنج آرمیده اند
داسدگاں که وقب حهاں‌حوس ند ا اند
حوس‌وقسياں که‌گوسه عزلب‌گ ند اند
در رحهاں حمار همب‌ـ که‌کاهلند
آب بحسیاں له سا ر وطربی‌حر ا اند

ساهزاده محمد قا ان در ملتان ساعران و ادبا بسیار بودند محمد قا آن یك رساله جنگ (مجموعه) اسعار دری سا مل بیست هزار بیت ازاسب ساعرارجمند نجم الدین حسن سجزی (که نامس رامعمولا سنجر ی نوسته اند) یار و دوست امیر خسرو نیز آنجا بود خسرو «مصحف دار» وحسن «دوات دار» سلطا نزاده بود واین دوعنوان لقب های اهل دیوان وانساء وامور دبیری بود

این اقامت ملتان جهارسال دوام کرد امیر خسرو در رکاب سلطان زاده محمد قاآن در آن حوالی و بسوی سجاب سفرها کرد درین گشت وگذاردسته های افغانان را که در قلعه ها جاگزین بوده سلطنت هند را از حملات مغلان (که تا این دم مسلمان نشده بودند) پاسبانی می کردند ملاقی گردید

انانکه از روی گمان ملاقات سعدی شیرازی و امیرخسرو را ممکن شمرده اند (بسمول جامی هروی و دولت سا سمرقندی و لطفعلی آذر در «آتشکده» و صاحب جواهر الاسرار) باید این ملاقات رادرین عهد قراردهند درین صورت عمر سعدی شیرازی در حدود هفتادسال با ر باد می شد اما جنانکه استادوحید میرزا ، بعد از تحقیق تاریخی شرح می دهد وقوع این ملاقات صحت تاریخی ندارد امیر خسرو، سرتاسرزندگی از سعدی تمجید کرد مگر او که وقایع کوچك رادرج می کر گاهی ننوشته است که بدیدارسعدی رسید است در اخیر ۶۸۳ه ، حمله اخلاف جنگیز از جانب خراسان تکرار شد انسان ازشمرقن به آتش بلخ بدخشان بادغیس غور هری بامیان غزنین و کابل را بدست داشتند جنگ بزرگ در نزدیکی آب لاهور

۳ـ کمال‌جوانی تا چهل سالگی
اغاز مثنوی نگاری

سهادب سلطان‌زاده محمـدقا آن سبب اندو بکـــران سلطان عیاب الد ن بـلـس گردید خود بسیارسالخورده وزباره از هستاد ساله بو بواد حوـ بسر سلطان زاد سهید را ولیعهد ساحب(وبه‌بسر دیگر خوـ بعراخان والی بنگال را که باسلول ناممطلوب سبب آرزر گی او سد بود)
ـر ٦٨٥هـ سلطان وفـــات اوب ملك الامرا (کـه ـر ـربار قدرب اسب) و صسب‌سلطـان را رعایـب نکـرد وکیقباد ، بسر بعراخان را بر بحب هلی بساید وی‌جوانی ۱۸ ساله و عیاس بود درعهداو مردم فرو مانه در ـر بار ـهلی علیه افسد ا میرخسرو بدبدار عر ران خوـ در ـهلی ـرسالی رسید بود سلطان‌اورا ندر بار خوـ خراسب مگروی ساله حالی کرد وبه‌خدمت ملك احسار الدس علی س ایبك ملقب به حاتم حـــان‌روب که بسر حابدار بوـ
بعراخان ر بنگال خوب‌ازوفات ندر و جلوس بسر بـو جوان بی تجربه و ن ـــرورخو بس تا حمر سد قیام کرد خاصه اینکه خود را وارب بدرمی سمرـ سپا ندر ازبنگال وسپا بسر از دهلی بحرکــب‌افباـ هر دو سپاه در کنار روـ گنا گره (از معاونان‌رودگنگ) باهم رو برو سدید مگر ندر وبسر از جنگ دسب‌گرفته مصالحه و موافقـــه موـبد که بسر در دهلی وبدرمستقل در بنگال ر بحـــب حکمروایی برقرارباسید سمس‌الدس ـبیر از همراهـــان بعراخان بود ودر عملی سدن‌این موافقب مصلحب آ مـــر

حاں سر ىسىب ىا د گراںا ں گرو را

کسر ىهرعرم عالم‌وحدب حر ىد اىد

ىارفىه   ره روىد ىحا ىی‌ىمرسىد

ىاحاررفىه‌اىد ره آىگه‌رسىد اىد

واں حاں کىاں که درعم مالسب حاىساں

حاں‌داده اىد و ىار حا کی حرىده اىد

حسرو مگوی ىد که در ىس‌گىىد ارصدا

حلو‌آىحه کفىه‌اىد هماىرا سىىد اىد

ماوعسى ىار اگر در فىله‌ودر مىکده

عاسفاں‌دوسب‌را ىا کفروايماں کار ىىسب

ىکفدم ىر حاں حود ىه‌ىکفدم‌ىردو حهاں

ر ں ىکو ىر،رهرواں‌عسى رارفىاوىىسب

گفت سر با بدر اسـلـسر ر
حای و ں سا ورماں ـــد ر
بار بدر گفت که ا ں طں مـر
کـار سر اسر ں باســد بدر!
حبانکه د ـد مسو امرحسرو در ا ں مسوی سـرو
اسبا ـ گـحه اسب وا ں اسعاراو اساب « محرں الاسـرار »
ـظامی را بحاطر می ـهـــد وا مر حسرو ار ا ں سرو ی
نطامی اطهار سر اـــراری ی کـد
عهد سلطنب معر الدســں کیقبا ـ کو ا بود (گرحه ـر
همان رمان امـــر حسرو ـسال ه ا ـهاں کرـ د)
ر ٦٩ ه فر ور سا حلال الد ں موسس سلطنب حلحی
ر حب ـسسب وی مر مرـ هفتاد ساله مهرـسـاں دلاور و
سا ـسسه معام حوـ بود امرحسرو همحاں در ر ار معام
عما ـاسب و « مصحف ـار » سلطاں (ـمی مـکفل امــر ر
دـسری و ـکارســں و اســاد واوراق) بود و سالانه وار
هرار ـکه مواحب ـاسب
امر حسرو ـو سال س ار تالیف «قراں السعدں» درسال
٦٩هـ (ـعـی ٣٨ سالگـــی) مسو ی ـسـار کو ا ــ ار
«قراں السعدں» ـام « مفـــاح الفرح » سرود حوں ـعدادا ـدل
اوراں آـرا ساـســه ـسراره ـدی ـحـت کـاب حداگانــه
ساوب مسوی راسامل سو ـں ـراں حوـ « عر الکمـــا ل »
ـمود در «مفـــاح الفـــوح» سرح قمام ملک حهحر کسلی
حاں (برا ـر راـ سلطاں ـلں) وفـح حـهاں (برد ـلـر ـسمـهور)
آمده اسب ! کـسلـی حا ں معلوب سلطاں گرـ د او را
عفو کرـ و والی ملتاں ساحب
ـواں «عر الـکمال» را درسال ٦٩٢هـ ـعـی در حـهـــل

کوسس سو مىد کرد امىرحسرو نا معىت حا م حـان حرء سىا دهلى بو، وباکمال‌سادمانى ،وسىان مهربان و اـ ب حود ملک سمس الدىن‌ـسر وقاصى الىر را درحمله همراهان بعراحان (بعـد ار صالحه و امـکان مـلاقـات) ـرىاقب و اىن‌آسىى‌راىردىکى و احىر ملـ عىى «قـران ـ السعد ىن» ىا مىدىد

امىر حسرو بعد ار ىـىن‌مصالحت در حدمت حاىم‌حان در« اودهـ » (به فىح الف‌وواووسکون دال وهاى مىصل ىلفظ سود) بود حون فراق عربران‌ـامىکىر او سىد ار حصـور حا م حان رحصت حواست ورهسىار دهلى سد در آىحا ىعد ار د ىدار عربران ىدرباراحصار سد سلطان اروى حواهس کر ـ ا حکاىه ملا قى‌سدن ومصالحه‌حودس وىدرس راسطم ىارد امىر حسر وبا حسـو دى ىـد ىـرقب ر.را کمعـاد (ىـا هـمـه‌عسرب طلبى) حوان ىاسوادو دوسىار اـب وسعر بو، امىرحسرو ار حىد کاهى‌ىه‌آىسو آررو داسب محموعه اسعار دروصف همه حىر که ىىکوىسب ىه ىام محمع الاوصاف صىىف‌کىد اىن فرصب را کرامـى سمرد ىا سوبى سامل‌سرح‌واقعه مصالحت ىدر و ىسر وىىر بوصىف همه حىر ىىگارد ىعىى سفىىه سعر که سامـل هرـو مطلب ىاسد حىىن بود که ـر سال ٦٨٨هـ (ىعىى در ٣٦ سالکى) کىابى را که اکىراهل ىطر ساهکارس ى‌سمارىد ىعىى « قران السعد ىن» سرود اىىک درىىحا حىد ىىب ار اىن سرح آسىى ىـدر وىسـر ولحظ د ىدار مى آرىم

ىکدگر آور، ىه آ عـوس‌ىگ

هردو ىمودىـد ر ماىى ـر ىـىک

ار ىس ـدرى که ىحو ىس‌آمد ىد

همدگرار عـدر ىه ىس آ مـدىد

السه علاء الدس ناعر الدـس علي برادر وا فعـى او بو د
قصاند عرلنات رباعنات‌وترحمع سد عر الكمال فا ـل
وحه وىموىه اسعار ر ماى‌امىرحسرو در كمال حوابى اسب
واىك حىد ىىب را اىتحـاىموىه ى ارىم اسعر سرابى
او بدس عـهد كـمال ىطـرى‌اكنىم
ىهار ىى رح گلرىگ وحه‌كار آ ىد
مرا‌ىك‌امدىب ىه كه د ىهار اىـد
را حو موى سرب ساحب‌حسم حادوىب
كه موى‌سر ر ىى حا دو ىى ىكار آ ا
هرار كسىه ىعىرالـ گىسوا وىران
همى‌رودحو سوارى كه ار سكار آىد
ع و ىار گران اسب لىك‌حون ار سىب
دلـم‌كران سوىـ گرهراربارآ ىد
ىرى مراد ل و كى ىود رآمدىب
مـرادحسرو ىىحاره ىر كىار آىد
اىىك ىو ىىب اول مرىىه‌دروفاب سلطان راىـ احىسارالدىن
حان حاىان (ىسر سلطـــان‌حلال الدىن حلحى)
حه روز اسب اىن كه مىـ‌حرسىىد اىان رانمى‌ىىم؟
وگرىسب سىد حرا ما در حىسان‌رانمى‌ىىىم؟
دو رورى هىسب كاندر ابرماند افىاب ىن
كه اندرىسم‌ها حر ابرو ىاران رانمى ىىم

سالگی جمع کرد براں ـدیباجه‌مفصل وعرا ی با سر رسب که مسائل معلو مات ارزسمندراجع به زندگی وی ووصع سعر و ادب دری ر ان زمان‌ونطر او در ن زمینه می باسد

این دیباجه رامحققا ن بحسب لب اثر مستقل ارح می‌نهند

اینک سطری چند از دیباجه‌غر الکمال که نمونه نثر او ـدر ن عهد است

« از تاریخ سنه خمس‌تماس و سمانه ،که سی‌و چهار ساله‌بودم، تا غایت‌هرچه‌برمحرر این‌دیوان‌جمع‌آمده‌بود، همه درین دوسر ست افتاد وبعدازین ،هرچه جمع گردد ، درین کار خانه‌خرج سود انساءالله‌بزرگانی که ،من گدا، این‌خرده چند را ، از دروزه در هـای‌ایشان یافته ام ، ایشان اند وایشان اند که این بعد را نیکوسناسند ، و هـر با قدری سناسند یکی از ایشان،مولانا سهاب الدین والحق، سهاب ثاقب ، که در لطافت‌طبع آتش پاره آب است ، ودر دل سب ، روشن روش او ازانوار غیب خبر آرد دوم قاضی سراج الملت ، که نورسراج امی از زبان او نطاق فلك نـر کسیده‌است سوم‌برادر تاج الدین‌زاهد ، که‌میان بادیـاهان‌سخن،آن سر آمده‌وافرق مسلم است چهارم برادر علاء الدین علی دوستی‌موافق ووافق ومنصف که‌به روی من نگهدارد ، وبه سبب‌به انصاف کند ، از آنجا که راستی قلم اوست ، درصحیفه‌من گذاب ، جز قلم راستی نکند ! زهی علی! صدق‌زبانش‌از خلق‌محمدی حکایت‌می‌کند!!

ازین کلمات به تواضع‌وفرو تنی امیر خسرو به محبت او به دوستان و یاران(که ایشان را درین اثر«برادر» نامیده است) به نیکویی می توان پی برد

اعار مسوی های حمسه)مسوی ا کتاب سر حاصی ـر سرح
سوحات سوسته است آسـاسلول سلطان را طوری‌داسته
است که نگارس و فایع آن‌سالها را سابسته سعر سرایی
حو سمرده است؛ سا د ایں‌حالت فکری بود که ساعر را
در ٤٧ سالگی متوجه داستان‌سرایی و تالیف مسوی های
حمسه (درحواب‌حمسه‌نطامی)کرد اسناد گنجه مسوی های
حمسه را به فـواصـل ودرعرصه بسیار طو ل بعریبا سم
قرن‌سرود بو. (محزن‌الاسرار ٥٥٢هـ حسرو وسیر بین از
٥٧٣ هـ تا ٥٧٦هـ ـ لیلـی ومجنون ٥٨٥هـ ـ هفت پیکـر
٥٩٣هـ ـ سرف نا ه ـر حدود٥٩٤هـ ـ اقبال نامه در حدود
٥٩٩هـ)

اما امیر حسرو ـر مدت‌اندك کمتر از سـه سـال
حمسه حو س را تالیف کـرد(مطلع الانوار ـ حسروو سیرین
ومجنون و لیلی هر سه مسوی ـر ٦٩٨هـ آینه سکندری در
٦٩٩ و هسـت بهسـت در ١ ٧هـ)

ـرنکی ازین مسـوی ها (مجنون و لیلی) ساعـر از
مساغل رسمی خود سکایــت‌کرده است که مانع وقف سدن
فکر و او قات او به ساعری وا‌ـب می سد بحسب‌از‌نطامی
گنجوی دکر می‌کند

آن گنج فسـان گنجه پــرور د
بـودست ندیـن متا ع در خورد
وانگـه ز حهان فـــراغ‌جسته
ورسغــل ز مانه ـست سسته
باری نه ندل ، مگـر همس‌ـار
کاری به دگـر مگـر همس کار
کنجی و دلـی ز حـــ آرا‌
آسـوگـی تمـا م سا د

٤ـ ناناں حوانی و آغـــار
سری نا سحاه سالگی حعوں
عهد مسوی های حمسه

درس سالها حبک هــــای علاء الدس (ـاماد و برادرزاده سلطان) در ـ ر کبری(٦٩١هـ)وحماه ارعو حاں نانار (٦٩٢) حالب بوحه بود علاء الدس ارد و کبری گنج وعسمت اورد و ـر قلعه «کر » حاداـ درسال ابعد ارعوحــاں معلــوں سلطان دهلی‌کر بدوناسپاهیان‌حرـ مسلمان‌سد ساکن عیاث‌ـ پور گردیدنا ـــارسح ٢٣ذی الحجه ٦٥٩هـ علاء الدس عم حود سلطان‌را به قاعه«کر »ـعوب کرـه سمگرانه بقـــل رسانید و دهلی را گرفته بر حب سسسـ

ر اسعار امیر حسرو دکـر بعضی ا ں وقایع ـر ضمـــــں اسعار مدح و عیر آ ـد اسب

عهد سلطان علاء الد ـــــس‌محمد سا خلجی با حملـــه ـنگر ناناران ارسوی حراسان‌وعر ىس نسوی‌هند آعار سد

الماس حان ملقب به الـــع‌حان، برادر سلطان ا سان را معلوب کـــرد (٦٩٧هـ) در٦٩٨هـ سلطان حوـ در جنگ وسح گجراب اسـرال کرد درهماںسال حمله سدید نا نار رافع سد که هلی را دو مـاه‌محاصره کردنا ار در آمدں ا سان ـر نا ـحب حمـــری نمانده بوـ اما نـا گـــــاں محاصره را قطع کرد ـــــه‌حراسان برگسسد ردم ا س واقعه را بسحه کرامات ناکان‌ونیکان (وار آنجمله ـــام‌ـ الدس اولیاء) دانسسد

ـابل وحه اسب ، که درعهد سلطان علاء الدس محمـــد خلجی امیر حسر و (بحرحفیدمدح ـر دیوان «بغمه بغمه» ودر

اسعار حمسه ما را اررویدادهای زندکانی سحصی حسو-
-دس عهد نا حس می سارد حنانکه درمی اسم فررند او
عس الدس حصر در٤٤سالگی‌او سولد گر ند ودر همان
سال های دسوار حنگهای‌کحراب وحمله نانار (٦٩٨هـ)
مادرس « دولب نار» و برادر کهرس حسام الدس مبارك
قتلع (که مر- نظامی بود) ارحهان رفته اند وفاب مادر
مهربان که امیر حسرودسب‌بوسی اورا سوسنه ما به
بحساری می سمرد ساعر ٤٦ساله را مبتلای اندو گران
کرد اسعار وی دروصف‌مقام‌مادر قابل بوحه اسب بعدار
٤٩ سالگی ولد حرس«عقبقه» سبب سامانی او
گردید اگرحه امیر حسرودرس عهد عرل های رسا
سرود که آنرا بعدا سا مبلد وان بقبه بقبه‌کرد اسب
مکر مادر ں بحس‌مقاله ارهر ىلار مسوى های حمسا ا س
حسرو حند بب را می‌آریم‌تا حوانند نمونه اسعار
او را درس عهد زندکانی قدردانی کند

او مطلع الانوار (٦٩٨هـ) اس حند بب را در علو مقام
انسان نمونه می آرم

ای رارل کو هر بالآمده
کوهر بو رور حسال ا ه
حود ر بدر کرحه کنون‌آمدی
نابدرار حجله برو ں آ ىدی
بور تو هنگا مه انجم‌سکسب
دسب‌تو سبح ملائك کسسب
حان و حهان همه عالم‌تو ی
وانحه‌نگنجد نه حهان هم تو ی
کنج حدا را تو کلند آمدی
بربی‌نار حه بد بد آ مد ی

از هر ملکی و سلک ـــامی
اسباب معـــا س را بطـا مـی
مسکس ن مسمند ـــی بوس
ارسوحـنگـــی حو دنگ در حو س
سب با سحر و رصبح ـــاسا م
درگوســه عــم نگـــر م آرام
باسم ر درای بفس حــودرای
بس حو حودی ساده در بای
گر ار بس همه بی رمـابی
بـاـمر فــرا غ دل سبا دــــی
ـدل اسب به فرصبی جان سگ
کاو بده حــه رر برا رد ار سـگ ؟
ا ان همه هرکه ســد اس گنج
معلوم کــا حــد سحن ســـح

امیر حسرو اگرچه باری گفته است که سعر او« رلرله ر گور نظامی فگند» اما اس مصرع را به معنی مقابله ـــا نظامی نگفته است در حند س جا به استادی نظامی وبرتری حرد اروی اعتراف می کـــا اگر صعوبت های ر ندگی رسمی وکار دو لتی در بار سلاطین دهلی را ر نطر نگیریم در می یابیم که بالنف حمسا درس عرصه ضیق رمان قابل قدر بوده است (حنانکه اس مطلب را نور الدین عبدالرحمان جا ی دو قرن بس ار امیـــر حسرو در هفت اورنگ تصدیق می کند)

امیر حسرو (بـه ـــروی نظامی) با آوردن مدح و دکـــر بعضی وقایع رمان ونصیحت به نرزند و مرتبه هـــا در

ای ز عفت فکنده برقع نور
همه عفیفه نام و هم مستور
ای زنت را بجان من بنده
که همه مادری و هم فرزند
از عروسی سوی خود درخور بخت
عصمت حوا هم اول آنکه بخت
از مس آنچه او لبی بیداست
جهد بر طاعت خداوند است
بالش پاس همچو آب سپهر
ملکه باکبر ز ز چشمه مهر
گرچه ز ز با سدن فراخ به جنگ
پایداری ز روی ك وسوزن سنگ
عول و سوزن گداشتی نه فن است
کالف در ده بو سی بدن است
رات بی حقد با بدن به نهفت
با همه طاق پاس خر با جفت
سوفا با حلال بساری کن
بعمشی را حلال حوا ری کن
از حور مات حسر به داری به
راست کی ز را سنگا ری به
ور اگر بات فرا صه کار کند
زن نه کند با نوی هـرا ز کند
حوب رسر حر ح زن فرون باشد
حال ا ا ب حانه حبر ب باشد؟

ـ ا ات همه سـسـ ارحیم مسوی های حمسه د کر
کر ـ حواب حد د گمـران حر را در ات سراراراسه ات
می د با ا ا ه اسنادی ر۷ باسد ا ا ا ن دا ممدوارست

هیحکسی ره سوی بــالا نیافت
باقدم از همــت والا بــا ـــت
بر بروی یکقدم از جـای خویش
باسهی بر دو جهــا ن بای خویش
از مثنوی شیرین وخســرو(٦٩٨هـ)چند بیت را درعسرت
کر ین خسرووشیرین می‌آریم
گهی سر بس یکدیگــــر نهادند
گهی در بای یکدیگـر فتـا دند
که او در زلف این سنگــر کردی
بگردن زلف را ز بحر کــر ـی
گهی این جعد او بکشا دی‌از بار
دل‌در ماند را کردی‌گر بار
گه‌آن حسنی ازو خون دل‌سگک
بدین‌دعوی بر ی بر امسبن‌جنگ
که آن تا بس عنان‌اندیش گسسی
شفاعت‌خوا حرم خو بس کسی
گه این افسانهـا ی بــارگفتی
ز هجران‌سر گـد ستی بـار کفتی
دران مجلس که بود ازعشق‌بازار
خرد درخـواب بود و فتنه بیــدار
ز بــس عشرت همه شب‌تاسحرگاه
نبست‌این جهانی ســو ی خرگاه
از مثنوی « هشت بهشت»(٧٠١هـ) اسك چند بیت راکه
اندرز به دخترش عفیفه است‌می آریم

٥ـ رمان سری با ٦٢ سالگی

عظمت اسادی

یکی ار وقا ع عمد عهد علاءالدین محمد حلجی فتح قلعه حسور (محرم ۳ ۷ هـ) مساسد امیر حسرو ـرس عـــروه همرکاب سلطان بود دوسال بعدارین حـمله دیگـر ابار عمت رد سد علاء الدیـــن برج بان و دیگر حوراکیها را مراقبت می کرد و ر رمـــان دور دربار سلطنت او تعمیرات تاریخی ساخته سده اسـت در عهد او ملك کافور هزار دیناری مقام مهم داشت ودرفتو حات سوی حنوب هند حدیں سروری به دست آورد اگرچه امیر حسرو، در رساله یی به نام « حزاین الفـــتوح» (۷۱۱ هـ) سرح این فتو حات را داده است مگر معلوم نمی‌سود کـــه حو دش بـــا سپاه همرا بود باسد با تصورات امیر حسرو که دهلی، ملتان بنجاب سهار و بنگال را می‌ساخت حنوب هند را ندیده باسد اینك ار حزاین الفتوح نمونه نثر او را در سطری حند می آریم

دو روز برای تفحص منازل سس آهنگ دمامه کوچ را از آهنگ باز داشتند حـــون شماره ماه رجب سر درگذشت کوه بی پایان نگذشت ، روز سه شنبه که باقی هفته است، باقی رمس ار حستدن لسکـــر در حستدن آمد، و زمین چون سکم حمعه ردگان ، فرو بـــالاسدن گرفت هم خاك را اندام کوفته بود ، و هم سنگ هارا تکسری سخت روی نمـــود لسکر منصور ، در چنان مهلکه بصحت وسلامت می گذست ، با برس طرنق، فرس سا برده روز بعد ، راه بلنگ را بـــــه

رک سر حو س با کمال‌فرو می ا عمراب ی کند
سکر حق‌را کا ارحراس‌عنت
ر حت حداں حواهرم سر حمت
که ار آب بقا قسمی‌به‌سه‌سال
کر دماں ح کمح مما لا ال
ل بل اس مح نامه با ابان
عرصه‌کر سم به حسم دا با باں
هر کسی را حسان‌که‌روی‌بمود
بر سدوبل کعبر کری مود
ر مرما با اب لکسسه‌شناس
هرکسی رب دی باوهم ر قیاس
لیک آ کا د ر ب‌حراس‌بر
مهر قلب دور کرد ر در
د سب ا ۷ که ان ح اب‌علوم
که‌سدس‌هر حه سر حها ب معاوم
سکه در عام را سم‌بد‌بر اسب
راسمی هم‌سهاب هم سر ا سب
را سی سما کی اندروبه‌صواب
حوں‌الف‌را سب در میان سهاب
او سراب و سل و مس‌راحبار
سرس‌مسارق ا لا سو ا ر
من بدر عرصه کرد نامه‌حو س
اوباصلاح‌راند حا مه حسو س
دید هر د ب را رقم سه‌رقم
ربح درحود بهاد ر مب هم
سمع من ا ومه صیاء اروی
مس ب‌گسسه کسما ار و ی ۱

را می آریم (۷۱۵ه) که حـال دول رانی را در هحران رسسم
ی کند

سبی حو ن سسه عسـاق ر دود
رنارنکی حو حا نهای عـم اندو د

فلك ـو دی ر دو رح وا م کرد
سرسسه راب عم ، سـب بـا م کرده

رسسد ی ار ی ار در ـا ی اندو
سده سس ل در ماند گـا ن کو

سبی رس سان به عمناکـی سسه نوس
« دول رانی» نحال افناد بی هوس

فرو مانـده ـه سو دا مسلا ـی
حـوموری در دهـان ار ها ـی

برسما ران به گردس حقبه حمعی
وی اندر سوحس مها حو سمعـی

رح ارحو ـا به دل رس می کرد
رنحب حود کله نا حوس می کرد

به ـر ـل صبر کا ر د ناب ـوری
به درس دل کـه سارد نا صبور ی

گه ار سحا ـ مروارـد می رفب
گه ارلو لو ی ر نا فوب ی سفب

گهی سقف ار حد نگ ناله می درحب
گهـی مقنع ر آه سسه مـی سوحب

گهی بر حهره می کرد ار مر حوی
بحای عار حون می رانه ر روی

ـرسن ٦٣ سالکی و ـر حم سلطنب نسب ساله علاء الدین
حلجی امـسـر حسـرو آن قصا ـد و عرلیاب حود را که در

دسواری که کسی را امکان‌آسانی نبود ، می نو سسد رمیبی نر ار سنگلاخ هـــای‌درست ، که هند وان را، نارها، دو گدسس آن دل افتاده بود آنحاں حر سنگهای گران رىر ىای چار ىاىاں اسلام، برطرىفی‌عار می گست ، که حسم فلك حیره ماند !

ىکی ار آىار ىرىای امیـــرحسرو مسوی حصر حاىـــی ممىاسد که ىام مسوی(دول‌راىی وحصر حاں) وىىر ىام «عسىقه» مسهور اسىت اىــن‌مسوی سرح معاسقه ووصلــت

سمس‌الدىں حصرحاں‌فررىدسلطاں‌ىادول‌راىی (Deval Rani) (حىر ىکی ار ساهاں هـــدو ىعىی راحای گحراں)می‌ىاسد

امىر حسرو ىعد ار آنکه درسں٤٩ سالگی‌ىالىف حمسه‌راىىاىاں رساىىد ىود ، درىں رمــــاں‌ىدگاىی (ىعىی در ٦٢ سالگی) سرح ىك داسىاں واقعی‌عسقی‌را که روىداد های آں ارافساىه های دلداد گاں ىساں وامــق‌وعدرا وورقه و گلساه‌ىساىی اسىت ساىسىه سعر اسىـا اىه حود ىافىت رىں حکاىه واقعی رماں وصلت‌وعسرىت ىسىارکوىاه ىود رىراسلطاں، در اىر سکاىت ملك کافورهرارد ىاری فررىد ىار ىرورد حود را محاراں و رىداىی کــرد حوں سلطاں وفاں کرد ملك کافور سلطاىراده حصر حاں(قهرماں اىں ماحرا) را ىاىىا ساحت وىعدا حوں مبارکساه، ىر ىحت دهلی ىسىىت ىرادر حوىس حصر حاں را در رىداں‌ىقىل رساىىد ، و ول راىی را حىرا سامل حرم حوىس ىمود ىىاں اکىر اىں واقعات وىفصىل اں ىا رماں ىا ىساىدں‌حصرحاں ىا سىاد ساىلحورده،امىر حسرو محال سعر سراىـــی‌سور انگىر را داده اســت

اىىك ، ىطور ىموىه سطرى‌حىد ار « مسوی حصر حاىی »

ما ر نار سانس نا کودك نه ـهلی سفر کـرـ در فعـــــر
می ر سیـ و نه رسـ اســ سر همـ هـــی گماســـ
نطام الد ـ حون حوان‌سد نه حدمـ حواحه فرند الدیـــ
سکر گسح (که معمم احودهـــان‌واقع محاب نو) سـاف و ار
محصرروی عرفــان اموحـــ فر د الدس حود مر دحواحه
قطب الد ں نحسار کاکی و اومرند حواحه معس الدـــــــس
احمری نو که ار ســـــروان‌طر ىمـ حواحه انو احمد ابدال
حسسی اسـ

+ + + + + + + + + + + + + + |

مدت سس ار سست سال‌حمع کرده‌بود سام «نعمهٔ نعمه» گرد
آوری کرد (۷۱٦هـ) اسک‌ىک نمونه عرلىات او را در س دور
حىم حوانی واعار سری مـــی‌حوانىم

بر مں کنوں که ىی وحهاں سره فام سد
ای سمع‌حاں درای که روزم ىسـام سـد

هر مرع ساد ناگل و هـرسرو ـر حمں
محاوره ىلىلی که گرفـــار دا م سد

گمىی ىـی ىمام نه عسق‌آری ا ں سحں
دا ىی حو سسوی که فلانی ىـمام سد

ىد نامی اسـب عسق ىساں ور ىه رما
آں عاسعی که دور ر ما ىىكسـام سـد

ا ں ىطر را در ں رماں در ىار عسق محاری اسـب ناحه
رسد ىه عسق حعىمی

ىکی ار ىحولاب قابل توحه رندگانی امىر حسرو در ـس
عهد نا ىدی اسوار ر ـىـه مرىدی سىح ىطام الد ـــــں
سلطاں‌الاولىا می‌ناسد امــىرحسرو در مسوی ها و دىواں
های ساىق حو ىس معام سىح‌را ـر اسعار سىوده ىود مگر
آعار ناىىدی مرىد او ىـــــه‌سلسله مرىدی‌ىه‌سرس ـر ۵٦
سالکی (سىه ۹ ۷هـ) واقـــع‌می سود محمد ىطام الدىـں
سلطاں الاو لىا (مىو لـــد در٦٣٦هـ) فررىد احمد اىں‌داىال
ىود که ار عرىه ىه هىد آمده‌ساکں سهر ىداىوں گردىـد
ىطام الد ں در آں سـهر ىـــه‌حهاں امده ىرو دی ىىىم سد

گر به نهست است همس هند حرا ؟
ار ی طا ووس حسان گسست سرا ؟
نسب حس طا ر فر دوس اکر
بو ی ار ماع ـ ندی حای د کر !
لا بد ار س حای بداں حای سدی
ور ی روس همه س بای سدی
نور همس حا حو ر فر دوس ار ی
حاب دیگر بعا دس گـدری

ناریح هند ـ قطب الدس مبارک حلحی را عسرب طلب و باد گسار بسحیص کرده است حنانکه حواندیم قطب الدس مبارک در آعاز مرا بانی داست مگر نا گهان دست به ستمگری ر برادر ربدانی حود حصر حان را به قتل رسانید در بار او دستحوس مردمان فرو ما به و مسحرگان گردید به مناسب دین اسلام وحه نداست و ر حی نطام الدس او لیا بدس بود بلکه حود را « حلیفه ـ رب العالمس » می سمرد رعهد او یکی ار رمسلمانان ار قبیله هندوی برواز (بام حسن که لقب به حسرو حان گرفته قدرت ر اد امه سر انحام قطب الدس را سر بربد

سلطه حسن حسرو حان برواز دو ماه دوام کرد همه هند بان و اهل دار السلطنه دهلی و امیر حسرو ارینکه در اول سعبان ۷۲۱ ه عازی ملک (حاکم دیبال پور سحاب) فاتحانه در دهلی داحل سدو (بنام عیا ث الدس تعلق سا) سلطنت را گرفت حورسند سدند امیر حسرو ا همه سالمندی بکار رسمی حود دوام می اد و در سال ۷۲۲ ه بمعیت حو باحان الع حان (س عیاث الدس تعلق) درحمک

٦ـ دهسال‌واسس زندگانی

سیاحت الکمال و طلب عرفان

امیر خسرو هرگز بی ترورو سکار به سلکه سوسته فقص بحسا بود اسک اکنون بـــه‌سرح پایان‌زندگانی امیرحسرو واصل می سویم ، و درمـــی‌یابیم که حتی سالهای اســـ دور سری ستار نمر تحسی‌تمام سد

آغاز این سالها معارن به‌سلطنت قطب الدین‌مبارك سا حلحی بوده است امیرحسرودربار حودگله بی ارس‌سلطان دهلی نکرد مکر سلوك او را ر بار دیگران بی مهرانـــه سمرد است این گله را درحند بیت که بعدا به « مثنوی حصر حانی» سوست‌کرد اظهارداسته است

یکی از مثنوبهای واقعـــه‌نکاری حوبش را امیر حسرو در ٧١٨ه بعمر ٦٥ سالگـــی‌نگاشته است اســـ مثنوی سامل نه فصل است‌وهرفصل‌ان‌را سپهر نامیده است

در این مثنوی یکعده مطالب‌تاریحی مربوط زمان سلطنـــ قطب الدین مبارك حلحی،نکات‌ادبی و احلاقی آمـده اســـ بیش از همه حالب توجه «سپهر سوم» می باشد کـــه درآن وصف هند را می کند کسور زادگاه او که بدرســـی ایران سا گرفته است اقلیم زیبا ی های طبیعی درختان گلان میوه ها حا نور زان‌انکسور و نیز مقام عالــــی فرهنگی زبان سانسکریت را ستوده عقاید بابان هند را با نگاه حالی از تعصب قـــدرمیکند این نمو نه کلام او در وصف طاووس

در حمله الار سر واسسه با ں سالیاں ریدگی امیرحسرو باید ار « افصل الفواید » دکر کرد که سرح محالس ارساد سیح بطام الدں اولیاء میباسد بگارس اں ار سالیاں فیل آعار کردیده بعصی سالیها منقطع گر دیده بود آ خرین سطر در آں مربوط سال ۷۱۹ھ (یعنی ٦٦ سالگی امیر حسرو ، و۸۳ سالگی سیح بطام الدں اولیاء) می باسد

ارں کتاب درك می سود که امیرحسرو ارسصت سالگی به بعد یا حدت و بایدی ، مرید سیح گردید و دست سر را گرفته و هرگاه توفیق یافته محمل محالس ارساد او را ، با بت رور و تاریخ آں درج کرده و نسخه های حوش را به سیح بموده است با آں را تکمیل و تصحیح نماید

ابك چند سطری ار با یاں افصل الفواید

ار سال ۷۱۹ ھ ق تاریخ هفتم ر مصاں رور سنبه - دو لت پابوس حاصل سد سحن در دکر فصیلت ماه مبارك ر مصاں و مهر یعقوب ومهر یوسف علیه السلام و فواید دیگر افاده بود همیں که بنده روی برمیں ادب آورد فرمود که ، سکو کردی آمدی، افصل السعرا !

بنده بار دوم روی بر رمیں نهاد فرمود بنسیں بنسیں ، مولانا سمس الدں یحیی، مولانا فحر الدں رراوی، ومولانا سهاب الد ں مد کروعرراں اهل صفه همه حاصر بودند سحن در فصیلت ماه رمصاں بود بر لفط مبارك راند که ماه ر مصاں ماه بررگ است دریں ماه همه رحمت و برکت است ریراکه در حبر است ، بروایت ابں عباس رضی الله عنه ، که رسول الله علیه السلام فرمود در تمام سال ، همان رحمت وبرکت است که در یکرور ماه مبارك رمصاں !

«د و کری» بدحا بود مسعب‌های سعر را حمل میکـــرد
یکسال بس ار وفات ، بمعسب ماطان بهسعر«او‌ ه» وبکال
روت

آحرس و بسحـمس مسـوی‌واقعه نگاری امیر حسرو«بعلق
نامه » است که در آن ـــان‌سلطه بو ماهه حسس حسرو
حان بر وار و علبه عاری ملک‌تعلق و بعضی و قایع وفتوحات
عهد ا ن سلطان آمد اسب علق امه آحرس محمو عـه
سعر امیر حسرو و دارای سطح ادبی عالی است رویداد
های حنگ وصلح و احساسات‌رقبق بسری را با حبره دستی
استادانه بیان میکند اســلحند بیت ازین مثنوی در بیان
بر کســـت سـا حســن‌حسرو حان بروار وعلبه ملـک
عاری

سکست اندر جهــان لسکر افکـــد
که در سستی ـه و احـر سرافگند
سد از مومن به گر دو ن‌بانگ تکبیر
ز گبران بانگ ـــار اس هوا گیر
ملکا بی که حو ن آ هو بو بد بد
به هر رحنه حو موسا ن‌می‌حر بدند
سده ـل ار حد تک عر فه‌سوفار
سان‌حار بسب و بسبـه حـــار
ز سل آ و حبـه هر بـسـل بابی
ن آو را ن و بسرو ن‌رفته حانی
ز دیکر سل با با ن حهــدو عمل
که درسوراخ موری ز حرد سل
بمی ر‌سل را حـــدان‌کسی سر
که کارآید مکر ـهر حهانگـــر !

نارك مزاج مولوی، از آ سب هر، اندك نكسری راه نا فته اسب

ر آحر س ـ نوان حود طـی‌مر نه سور انكر ی ر مرک
سر حران حود رکن الد ـ ـ‌حاحی ناله کر اسب

آحر س و نحمس د ـــ وان‌اسعار حود « سها نه الكمال» را

سا ند حود نا محلصانس نعـــدار وی حمع کرد اند اکنون

اکبر قطعات آن حرء کلیـــات‌دنوانهای او سد اسب حنانكه

گفتیم در ناناں رندگانی،امیرحسرو همرکاب سلطان ـر

ـمر نگال و« او ـه » نود وحون‌ند هلی نرگسب ار وفات

مرسد حونس سیح نطام‌الدس‌اولنا که در هنگام ـوری او ار

دار السلطنه واقع سده نود آگاهی نافب عرق‌اندر سد

گفب من ـ ری رنده نحواهـــم‌ماند و همحنان سد

ا ں ا ـات نوان نها ــب‌الكمال حال اوصدق منكند

حرں نه کسی هر حه می آ ندروان حراهد گدسب

حرم آنكس کـــاونكو نام ارحهان‌حراهدکدسب

ناول گر وں که ا ـد ر همه‌نطار کں

کر کناں نكدسته‌و ـر ار کنان حراهدگدسب

عاقلاں گرىند عمر ماســـب‌حوں کر گراں

وای ر کو هی‌که‌حرں نا رواں‌حواهد کدسب

انكه ی کو ند که حوا هـم ند نا اں حهان

هم ار حواهی ندکر اکه حسان‌حراهدکدسته

آنگاه فر مود که سح‌الاسلام فرىد الحق و السـرع والدس ، قدس‌الله سره‌العزىز، هر سبی نعد ار تراوىح ، در دو رکعب حتم قرآن نکردی ،وهم‌بدان‌وصو نمار نا مداد نگراردی، نا مدب سسب سال همحىس‌نکرد

کتاب دىگر که در طی‌سالىان‌مدىد گرد آورده سده و در همىن سال٧١٩ه (٦٦ سالگی)حاىمه ىافىه اسب «رسائل الاعحار »(نا «اعحارحسروی»)اسب سامل سح رسالـه در ادب و نگارس نامه نوىسی‌وسعر سرائی اىن کتاب طی قرنها در هند سهرب داسب‌و‌بر سىك نگارس دری در آن کسور ىهاور اىر ژرف‌وقاطع‌داسىه اسب

سر ىاسر رسائل اعـحار مسحون ار مطالب عمده ادبی ومعلوماب حالب توحه ىارىحی‌اسب در رساله سحم نعضی نامه های رمان حوانی حوىسـن‌را نىز نحىث نمونه نگارس، درح کرد اسب کـه ار آن مو صوعاب مهم ىارىح ومطالبی در ىار رندگی ساعر آسکـارمی سود امىر حسرو سس سال ىس ار حىم اىن« رسائل‌اعحار » حسىم ار رندگی اىن حهان نو سىده و کىاب را نه‌ساگردان و نسل های ىابـی نگارندگان‌سحن گداسىه اسب اىنك حند سطری ار رسالـه دوم

رقعه در پرسس‌بىمار فهای صحب ، پیوسته ىدا مان محسر ، و ذىل نقا، بر آفىاب‌قامت سایه گسىر، مـلازم‌ىىه ناندار حداوىدی ناد !

روح‌الله، هر ىفس، دردمىدن‌انفاس حانی، وحصر، بر دوام، دررسانىدن سرىب‌رندگانی ! دی، ىهنگام سام ، ار قــدح مىقس آسمان صفراءحورسىدفرو سىسب، و اندك اىری ار سرحی ىاقی ماند، و رطو ىب‌سواد بر رمىن غالب سد، در آىدم، داود طىىب سوی ماگذرکرد، وحىر داد، که در گو هر

حاتمه

امىر حسرو را در حرىم مرقد سىح نحال سىردىد ر ـــــرا مرسد حود گفىه بود او صاحب اسرار من است وفات ساعـــر درحمعه ۲۹ دی قعد ۷۲۵ هواقع سد گرحه همه سالــــا عرس او را ۱۸ سوال محلــــل می کىىد

امىر حسرو حود مرســــــد ىو ىلكه مرىد گرىد ىود سرو كار او ىا سلاطىن وملوك واهل رمان بود مكر براى اهل ادب و صاحىدلان ودلدا دگان آثار مسحون ار لـــطف و صفا ورىماىى ىاعطرى ارعرفان باقى گداسىه

آن قطر ات اسب كه اهــــل وعمال فررىدان وىاران و ى ر حسىد ىار آور سد

ىرركان سحن حون حا مــــــى اورا ىااحلاص سىو د ىد در عهد حامى ىعىى دو قرن سس ار امىر حسرو ىر كار گـــــر اورى آىار آن ىرركـــوار ىرحراسان كو سىد ىا

ر سر رمىن ىهىا ور وفرهىگ ىرور هىد اهل ادب آ ـــــا ر اورا گرامى ىاسىىد صدسال ىسس ىعصى آثار او را حا ب كرىىد سصىت سال ىســــــى كوسسى راى ىسر اىار او ر آنحا آعار گر ىد كه ىه ىىاىحى واصل سد مكر ىىا ىان برسىد ار حىدسالى ىاىىسو كارىسرمىن اىعادى كعد اىار او آعار گردىد و ىسه مىىوى ارحمسه مدىم اهل ادب و ىاسر گرىد اىست مكر هىور ر آســــــان اىن ىحقىق اقىاد ايم

امرور اىىك هفت قــــــر ن ىس ار آعار ساعرى آن كرا ى ىهلوان مىدان ادب ىسس و ىىم قرن ىس ارانكه اىن اررىد گوهر حراساىى آن ىرر گمردحهان سحن ىرىاى ىطام الد ى سلطان الاو لىا د رذل حالـحمىه ىه مرسىد حوىس ملحق سد اىىك مر م افعاىىسىان ىا اىفاق مر مان دو ىىت حــــــا طـــر اورا ارح مى ىهىد ىرورد گارىس ىامرراد وىروى مر ىان ىار ا

کر حراسم واگر ىر محون ا ىكدرم

ىس كه ىر بالاى ا ىرو حران حراهد گدسىب

كــاروان وسىان ىسىــا ر كدىىب وهىور

ىس كه ر ىن ر حىدار ىن سىان كاروان حراهد گدسىب

هر كه هسىب آحر ىه در ر ىر ر ىىىس حمىں اسىب

حو ىگر ىىىم ر ىلىدى رآسمان حراهد كدسىب

هر كاىى و ىهارى ا ىدىحوش ىاس ارا ىك

حىد ىعد ار ىىىو ىهار ومهرگان حراهد گدسىب

حسرو اسىىان ىماعى دو دكان ىور گار

ىى ىها عمر ىىر ىاكه راىكان حراهد گدسىب